

Poliisin ja sovittelutoimiston välinen yhteistyö

Kouvolan ja Seinäjoen alueella

Leevi Kortelainen ja Joonas Timo

02/2018

Tiivistelmä

<p>Tekijät: Leevi Kortelainen ja Joona Timo</p>	<p>Tutkinto/kurssi ja opinnäytetyö/nimike Poliisi (AMK)</p>	
<p>Julkaisun nimi</p>	<p>Julkisuusaste Julkinen</p>	
<p>Ohjaajat ja opintoaine/opetustiimi Petri Hankaniemi, lehtori</p>	<p>Opinnäytetyön muoto Tutkimuksellinen opinnäytetyö</p>	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Suomessa sovittelu on maksuton palvelu, jossa puolueeton henkilö, sovittelija, auttaa riidan tai rikoksen osapuolia pääsemään molempia tyydyttävään ratkaisuun. Sovittelijan tehtävä ei ole ratkaista osapuolten välistä riitaa, vaan ainoastaan tarjota heille tähän mahdollisuus.</p> <p>Rikoksesta tai riidasta on voinut aiheutua aineellista vahinkoa tai jokin osapuoli on voinut saada tilanteessa ruumiillisia tai henkisiä vammoja. Sovittelu mahdollistaa tämän kaltaisista asioista puhumisen rikoksen tai riita-asian toisen osapuolen kanssa puolueettomassa ympäristössä.</p> <p>Sovittelu lähtee aina käyntiin aloitteesta. Suurin osa aloitteista tulee poliisilta, joka on yksi sovittelutoimiston merkittävimmistä yhteistyökumppaneista. Opinnäytetyössä perehdymme siihen, minkälaista yhteistyötä sovittelutoimisto ja poliisi tekevät keskenään.</p>		
<p>Sivumäärä 35 + 2 liitesivua</p>	<p>Tarkastuskuukausi ja vuosi helmikuu 2018</p>	<p>Opinnäytetyökoodi (OPS) Amk2018ONT</p>
<p>Avainsanat</p> <p>Sovittelu, sovittelutoiminta, sovittelumenettely, restoratiivinen, vaihtoehtoinen menettely, yhteistyö</p>		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	2
1.1	Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus	2
2	TUTKIMUSMENETELMÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	4
2.1	Kvalitatiivinen tutkimus	4
2.2	Teemahaastattelu	4
2.3	Tutkimuskysymykset.....	5
3	RIKOS- JA RIITA-ASIOIDEN SOVITTELU	6
3.1	Mitä sovittelu on?	6
3.2	Vaihtoehtoinen menettely.....	7
3.3	Sovittelun historiaa.....	8
3.4	Sovittelupalvelut Suomessa.....	9
3.5	Sovittelijat	10
4	SOVITTELUN VAIHEET	12
4.1	Sovittelu alkaa aloitteesta	12
4.2	Sovittelun edellytysten selvittäminen.....	12
4.3	Sovittelutilaisuus	13
4.4	Sovittelusopimus	14
4.5	Puhelin- ja ryhmäsovittelu.....	16
5	MIKÄ MERKITYS SOVITTELULLA ON RIKOSPROSESSIIN?	17
5.1	Asianomistajarikos sekä virallisen syytteen alainen rikos	17
5.2	Sovittelusopimuksen merkitys esitutkintaviranomaisen toimintaan	18
6	HAASTATTELUT	19
6.1	Tutkinnanjohtajien haastattelut	20
6.2	Sovittelutoimiston työntekijöiden haastattelut	27
6.3	Montako tapausta sovitteluun lähtee vuositasolla?	30
7	AINEISTON ANALYSOINTI	32
7.1	Kehittämiskohteita.....	33
8	TYÖN ARVIONTI	34
9	LÄHTEET	35
10	LIITTEET	36
10.1	Sovitteluprosessi ja sen vaiheet	36
10.2	Sovittelualoite.....	37

1 JOHDANTO

1.1 Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus

Valitsimme opinnäytetyömme aiheeksi sovittelun, sillä aihe kiinnosti meitä ja sovittelutoiminta ylipäätään oli aiheena melko vieras. Lisäksi eräs poliisiammatti-korkeakoululla opettajana työskentelevä ylikonstaapeli ehdotti sovittelua mahdolliseksi opinnäytetyöaiheeksi koulun Moodle -sivustolla, joskaan hän ei rajannut aihetta sen tarkemmin. Samassa yhteydessä hän mainitsi, että ”sovittelusta ei koululla juurikaan puhuta”, joten opinnäytetyö on siinä mielessä ajankohtainen poliisiopiskelijalle.

Sovittelu on ajankohtainen aihe myös siinä mielessä, että useissa asioissa ihmisille halutaan antaa omaa harkintavaltaa, kuten mahdollisuuksia selvittää omia rikos -tai riita-asioita myös muuten kuin oikeuskäsittelyn kautta. Nyky-yhteiskunnassa suureen rooliin on noussut ihmisten vapaus päättää asioista, tai antaa edes mahdollisuus siihen. Sovittelutoiminta antaa ihmisille mahdollisuuden vaikuttaa omiin asioihin.

Resurssien väheneminen poliisissa ja muissa viranomaisissa näkyy muun muassa poliisiasemien lakkauttamisena ja työpaikkojen vähentämisenä. Tämä käy hyvin ilmi rikostutinnan puolella, jossa juttupinot kasvavat ja rikosten tutkinta-ajat venyvät suhteessa vähenevään työvoimaan. Sovittelutoiminta säästää poliisin, syyttäjän ja tuomioistuimen resursseja sekä auttaa rikollisuuden torjuntaan ennaltaehkäisevästi.

Sovittelulla tarkoitetaan tässä työssä rikos- ja riita-asioden sovittelua, josta säädetään tarkemmin omassa laissaan: laki rikosten ja eräiden riita-asioden sovittelusta (1015/2005).

Sovittelu on aiheena kuitenkin hyvin laaja, joten jonkinlainen raja-alue aiheen suhteen on pakko tehdä. Sovittelusta on aikaisemmin kirjoitettu muutamia aikaisempia päättöitä ennen poliisikoulun AMK uudistusta, mutta tuolloin kyseessä ei ollut vielä opinnäytetyö, vaan sellaista huomattavasti suppeampi peruskurssin päättötyö. Lukemissamme töissä on käsitelty sovittelua yleisellä tasolla melko kattavasti, mutta varsinaista tutkimuskysymysten esittämistä tai tutkimuksen tekemistä tuon aikaisilta lopputöiltä ei vaadittu. Tästä johtuen kyseiset kirjoitelmat vastaavat kyllä hyvin siihen, mitä sovittelu on ja mitä toiminnalla ylipäätään tarkoitetaan, mutta käytännön tutkimus ja syvempi perehtyneisyys jää niistä uupumaan.

Päädymme siis kirjoittamaan sovittelusta hieman eri näkökulmasta. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa yhteistyötä sovittelutoimiston ja paikallisen poliisiyksikön välillä. Pyrimme selvittämään millä eri tavoin yhteistyötä näiden kahden toimijan välillä tehdään sekä pohtia sitä, onko menettelyssä mahdollisesti jotain kehitettävää.

Tutkimuksen tekijöistä toinen oli työharjoittelussa Kouvolan pääpoliisiasemalla ja toinen Seinäjoen poliisiasemalla. Jo varhaisessa vaiheessa päätimme, että molemmat selvittävät oman työharjoittelun alueen sovittelutoimintaa sekä siihen liittyviä tapoja ja käytäntöjä. Niinpä tarkastelun kohteeksi päätyivät nämä kaksi kaupunkia, joissa molemmissa on sekä

poliisiasema, että sovittelutoimisto. Noin kymmenen kuukautta kestäneen työharjoittelun päätteeksi keräsimme saadut tulokset yhteen ja vertailimme niitä keskenään.

Työharjoittelun aikana haastattelimme poliisiasemien sovittelusta vastaavia henkilöitä sekä paikallisten sovittelutoimistoiden työntekijöitä. Lisäksi me molemmat työskentelimme osan harjoittelusta rikostutkinnassa, jossa kerroimme ihmisille sovittelumenettelystä kuulustelujen yhteydessä, olimme yhteydessä sovittelutoimistoon sekä laadimme sovittelualoitteita.

2 TUTKIMUSMENETELMÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

2.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Valitsimme opinnäytetyötämme varten kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimusmenetelmän. Arvelimme sen soveltuvan parhaiten tarkoituksiamme varten, sillä halusimme esittää puoliavoimia kysymyksiä sovittelumenettelyn asiantuntijoille. Lisäksi olimme sitä mieltä, että saisimme kohdejoukolta paljon yksityiskohtaisemmat vastaukset, kuin mihin esimerkiksi kvantitatiivisella lomaketutkimuksella olisi pystynyt.

Kvalitatiivinen tutkimus on menetelmä, jolla tutkittavasta asiasta pyritään hankkimaan laadullista ja merkityksellistä tietoa. Kvalitatiivisella tutkimuksella tarkoitetaan kokonaisvaltaista tutkimusta, jossa saadut tulokset perustuvat faktoihin. Tutkimuksen aineistosta tulee käydä ilmi tutkimusongelman kannalta olennaiset piirteet, joita voi kuvailla erilaisilla tutkimuskysymyksillä. Tutkimuskysymysten ja kerätyn tiedon perusteella aineistosta saadaan teoreettisesti edustava, sekä oikeanlaista faktoihin perustuvaa asiaa. (Hirsijärvi, ym. 2009, 160-161, TKI-luento 5, 10-11 dia.)

Kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän eräänlaisena ”vastakohtana” voidaan pitää kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusmenetelmää. Tutkimusmenetelmien erot voisi kiteyttää siten, että kvantitatiivisessa tutkimusmenetelmässä on kyse enemmän tilastollisesta analysoinnista, joka perustuu otantaan suuresta joukosta, kun taas kvalitatiivisessa pyritään hankkimaan laadukasta ja merkityksellistä tietoa pienemmällä otannalla. (Hirsijärvi ym. 2009, 161.)

2.2 Teemahaastattelu

Käytämme työssämme teemahaastattelua, joka on yksi laadullisen tutkimuksen metodi, ja kvalitatiivisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmä. Teemahaastattelussa kohdejoukkoa ei valita satunnaisesti, vaan haastateltavat henkilöt pyritään valitsemaan tarkoituksenmukaisesti. Tutkimuksen kannalta oleellista on tuoda tutkittavien näkökulmat sekä omat mielipiteet esiin. Metodin yksi hyvistä puolista on se, että sen avulla saadaan yksityiskohtaista ja faktoihin perustuvaa tietoa tutkimusongelmiin liittyen. Haastateltavat on kuitenkin mietittävä tarkasti, jotta tiedetään varmasti että hänellä on haastattelijan tarvitsemaa tietoa tutkittavasta asiasta. Haastattelussa saatua tiedon määrää voi olla jopa enemmän kuin haastattelija on arvellut, mikä osoittautuukin usein hyväksi asiaksi.

Täytyy kuitenkin huomioida, että haastatteluissa pyritään keräämään tietoa ja vastauksia valmiiksi mietittyihin tutkimusongelmiin liittyen. Ylimääräisestä tiedosta ei ole haittaa, mutta kaikkea saatua tietoa ei voi hyödyntää aineistossa. Vaarana on, että tietoa tulee niin paljon, että asiat voivat sinkoilla eri aihealueille, mikä ei suinkaan ole tarkoituksena. (Hirsijärvi ym. 2009, 161-164.)

Opinnäytetyössämme haastattemme yhteensä viittä henkilöä; kahta sovittelun parissa työskentelevää tutkinnanjohtajaa, sekä kolmea sovittelutoimiston työntekijää. Haastattelut toteutetaan Kouvolan ja Seinäjoen alueilla ja saatuja tuloksia verrataan keskenään.

2.3 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyössä pyritään selvittämään yhteistyön lisäksi sitä, miten tavat ja käytännöt eroavat Kouvolan ja Seinäjoen välillä. Pyrimme työssämme vastaamaan seuraaviin kysymyksiin;

1. Minkälaista yhteistyötä paikallisen sovittelutoimiston ja poliisiaseman välillä tehdään?
2. Miten rikostutkijoita on ohjeistettu sovitteluun liittyen?
3. Miten sovittelussa saavutettu lopputulos vaikuttaa rikosprosessiin?
4. Montako tapausta sovitteluun lähtee vuositasolla?

3 RIKOS- JA RIITA-ASIOIDEN SOVITTELU

3.1 Mitä sovittelu on?

Suomessa rikos- ja riita-asioiden sovittelu on maksuton palvelu, joka mahdollistaa luottamuksellisen keskustelun rikoksen uhrin ja rikoksesta epäillyn välillä. Kyseessä on tilaisuus, jossa osapuolet voivat käsitellä rikoksen johdosta aiheutuneita vammoja ja vahinkoja, jotka voivat olla henkisiä tai aineellisia (Juhani Iivari 2007, 19). Laki ”rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta (1015/2005)” on se perusta, johon sovittelutoiminta Suomessa nykyisin perustuu.

Nimensä mukaisesti menettelyssä käsitellään niin rikos- kuin riita-asioitakin. Aivan kaikki tapaukset eivät kuitenkaan sovellu sovitteluun, vaan päätös asian sovitteluun ottamisesta perustuu tapauskohtaiseen arvioon. Rikosasian kohdalla arvioon vaikuttavat muun muassa rikoksen laatu ja tekotapa sekä rikoksen osapuolten välinen suhde. Lisäksi asian käsittely on oltava rikoksen uhrin edun mukaista. Lain mukaan riita-asia voidaan käsitellä sovittelussa, jos sitä pidetään tarkoituksenmukaisena. (Laki rikos- ja riita-asioiden sovittelusta 1:2§ ja 1:3§.)

Rikoksen osapuolet kohtaavat toisensa sovittelutapaamisessa, jota valvoo puolueeton henkilö, sovittelija. Sovittelijan tehtävä on auttaa rikoksen osapuolia pääsemään asiassa molempia tyydyttävään ratkaisuun. Sovittelija ei itse varsinaisesti ratkaise osapuolten välistä ongelmaa, vaan hän pyrkii toimimaan sovinnon mahdollistajana. Jos osapuolten välinen vuorovaikutus toimii, niin sovittelija kuuntelee aktiivisesti vierestä ja osallistuu keskusteluun, mikäli kokee sen tarpeelliseksi. (Esa Poikela 2010, 23.) Jos osapuolten välillä on kitkaa tai keskustelu ei etene, niin sovittelija voi omaksua johtavamman roolin (Juhani Iivari, 29). Vaikka sovittelija on puolueeton henkilö, on hänen kuitenkin pidettävä huolta siitä, että mahdollisesti saavutettu sopimus on kohtuullinen.

Toiminnassa on alusta lähtien ollut oleellista se, että sovittelu perustuu täysin osapuolten vapaaehtoisuuteen. Sovittelun järjestäminen edellyttääkin siis molempien rikos- tai riita-asian osapuolten suostumusta, jonka he voivat perua missä tahansa vaiheessa prosessia. Suostumuksen peruuttaminen tarkoittaa sitä, että jo aloitetun asian käsittely sovittelussa päättyy. Rikosprosessia suostumuksen peruminen ei kuitenkaan keskeytä. (Juhani Iivari 2010, 21)

Terveyden ja hyvinvointilaitoksen keräämien tilastojen mukaan vuonna 2016 rikos- ja riita-asioiden sovitteluun ohjattiin yhteensä 13 117 käsiteltävää rikos- ja riita-asiaa. Näistä rikosasioita oli 12 496 ja riita-asioita 621. Kaikista näistä yli puolet oli väkivaltarikoksia. (THL 2016, Tilastoraportti 15/2017, 23.5.2017.)

3.2 Vaihtoehtoinen menettely

Rikos- ja riita-asioiden sovittelu ei ole osa rikosprosessia, vaan siitä irrallaan oleva menettely. Alan kirjallisuudessa sovittelua luonnehditaan usein ”vaihtoehtoiseksi menettelyksi”.

Luonteeltaan sovittelu on restoratiivista, eli korjaavaa oikeutta. Restoratiivisen oikeuden perusajatus on, että rikoksen tapahtuessa keskiössä ovat rikoksen osapuolet. Rikoksen tekijän on kyettävä ottamaan vastuuta teostaan ja uhrin puolestaan saatava jotakin hyvitystä. (Sonja Kortelainen & Jaakko Koistinen 2012, 25.)

Kouvolan sovittelutoimistolla haastattelemamme sovitteluvastaava kuvaili restoratiivista oikeutta ”eheyttäväksi” tai ”palauttavaksi” oikeudeksi. Aune Flinck puolestaan kuvailee restoratiivista oikeutta kirjassaan ”rakennamme sovintoa” seuraavalla tavalla: ”Se on luovaa ongelmanratkaisua, rauhanomaista, humaania, keskustelevaa, yhteisöllistä joka ottaa huomioon ihmissuhteet ja tunteet”. Hänen mukaansa sovittelutoiminnassa vuorovaikutus sekä tunteiden tuominen esille on tärkeää ratkaisun aikaansaamiseksi. (Aune Flinck, 16)

Minkä vuoksi sovittelu sitten on tarpeellista? Eikö rikosprosessissa saavutettu lopputulos, oli se sitten mikä hyvänsä, ole riittävä ratkaisu asiaan?

30 vuotta tuomarina työskennellyt Esa Poikela pohtii teoksessaan *Sovittelu – ristiriitojen kohtaamisesta konfliktien hallintaan* sitä, minkä vuoksi oikeudenkäyntimenettely ei hänen mielestään toimi. Teoksessa hän kertoo kahdesta rikostapauksesta, jotka saivat hänet kyseenalaistamaan rikosprosessin asianosaissuhteen sekä harkitsemaan ”vaihtoehtoisia toimintamalleja”. Poikelan ajatus perustuu havaintoon siitä, että rikosprosessissa ei olla kiinnostuneita uhrin asiasta; tarkoitus ei ole auttaa uhria tai lievittää hänen kärsimäänsä vahinkoa ja kärsimystä, vaan hänen mukaansa rikosprosessin tarkoituksena on rankaista rikoksen tekijää ja aiheuttaa hänelle vahinkoa. Poikela toteaaakin, että järjestelmä ei edes pyri palauttamaan asioita oikeudenmukaiseen tilaan ja sen vuoksi vaihtoehtoiset menettelyt, kuten sovittelu, ovat tarpeellisia. (Esa Poikela 2010, 30-33.)

3.3 Sovittelun historiaa

Sovittelun kaltaista toimintaa on ollut olemassa läpi historian, ja sovinnollisuutta edistävät ajattelutavat ovat kiinnostaneet erilaisissa yhteiskunnissa sekä yhteisöissä eläneitä ihmisiä jo tuhansia vuosia sitten. Vähäiset riidat ja konfliktit on ensisijaisesti pyritty ratkaisemaan puhumalla ja neuvottelemalla. Sovittelun avulla ratkaistut asiat tulivat myös halvemmaksi kuin esimerkiksi sotimalla. Sovinnon teon tärkeys on korostunut myös uskonnoissa. Sovittelun periaatteita on hyödynnetty kauan aikaa sitten, ja sen alkujuuret ovatkin ikivanhoja. (Aune Flinck, s.15)

Sovittelutoiminnalla pyritään paikkaamaan sellaisia asioita, joihin rikosprosessissa ei puututa. Yksi näistä tavoitteista on tehdä oikeudenkäytöstä inhimillisempää. Pyrkimys on kehittänyt sovittelutoimintaa vuosien saatossa parempaan, ja käytännöllisempään suuntaan. Oikeuskäytännöstä on muodostunut ”pakkopullaa”, joten sovittelulla on haluttu antaa rikoksen ja riidan osapuolille mahdollisuus itse vaikuttaa oman asiansa käsittelyyn. Tällöin osapuolet voivat löytää ratkaisun sovittelun avulla, ja sitä kautta löytää keinoja korvata sekä hyvittää vahingot. Tätä voidaankin kutsua vaihtoehtoiseksi menettelyksi, jonka tarkoituksena on löytää molempia tyydyttävä ratkaisu asiaan ja saavuttaa sopu. Tarkoitus ei ole tuomita ketään. Sovittelu on myös yhteiskunnallisesti halvempaa, koska tällöin voi mahdollisesti luopua rikosasian käsittelystä oikeudessa. (Aune Flinck, s. 15)

Sovittelu otettiin käyttöön Suomen Akatemian kokeilu- ja tutkimustoimintana Vantaalla vuonna 1983. Toiminta kuitenkin laajeni alkuvuosina nopeasti ja pian sovittelupalveluja alettiin tarjoamaan maan suurimmilla paikkakunnilla. Menettely vakiintui kaupunkien ja järjestöjen pysyväksi toiminnaksi, jonka koettiin soveltuvan etenkin nuorten tekemiin lievempiin rikoksiin. Rikosten osapuolet olivat pääosin tyytyväisiä sovitteluun ja siinä saavutettuihin lopputuloksiin ja menettelyä päätettiin jatkaa. (Sonja Kortelainen & Jarmo Koistinen 2012, 25)

Suomessa laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta on astunut voimaan 1.1.2006. Nykyään sovittelu on vakiintunut laissa säädellyksi menettelyksi, joka perustuu puhtaasti vapaaehtoisuuteen. Perimiltään sovittelu pohjautuu perus- ja ihmisoikeuksien kaltaisiin oikeuksiin sekä restoratiivisen eli korjaavan oikeuden arvoihin ja periaatteisiin. (Aune Flinck, s. 16)

Nykyisellään sovittelu tarjoaa mahdollisuuden ratkaista riita- ja rikosasioita vaihtoehtoisella tavalla, jossa korostuu rikoksen osapuolten välinen vuorovaikutus ja neuvottelu. Sovittelussa ei ole tarkoitus käsitellä rikosoikeudellista syyllisyyttä, vaan menettelyssä pyritään ratkaisemaan kahden ihmisen välinen konflikti vuorovaikutuksen avulla. (Juhani Iivari, s. 19). Keskeiseen asemaan nousevatkin siten osapuolten välinen vuoropuhelu ja toistensa kuunteleminen sen sijaan, että toista osoitettaisiin sormella syyttävästi (Esa Poikela, s. 24).

3.4 Sovittelupalvelut Suomessa

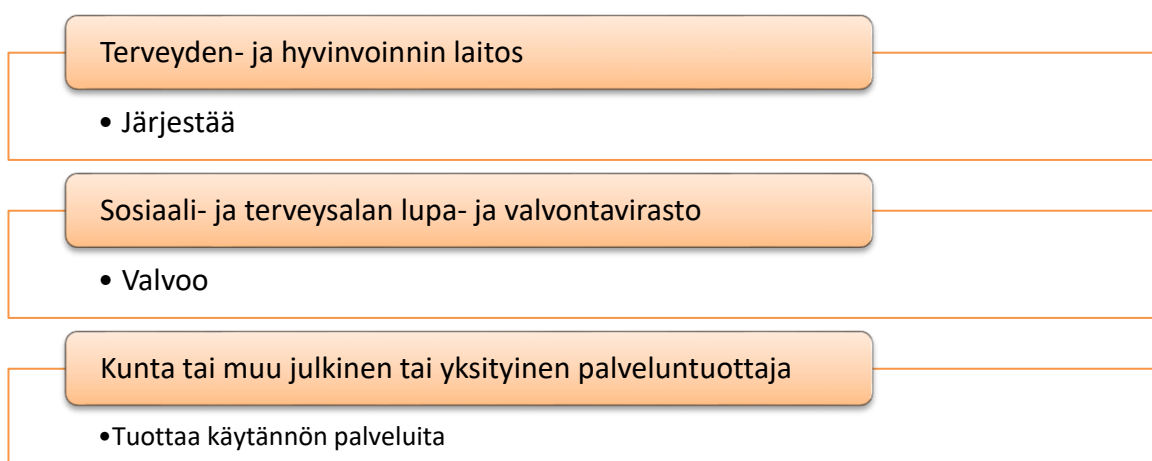
Sovittelupalveluista sekä niiden tuottamisesta on säädetty laissa "laki rikos ja eräiden riita-asioiden sovittelusta". Vuonna 2006 voimaan tulleessa laissa määritellään muun muassa lain soveltamisala, sovittelun yleiset edellytykset sekä säädetään palveluiden järjestämisestä Suomessa. Sovittelupalveluiden järjestämisestä, tuottamisesta ja valvonnasta säädetään saman lain 2. luvun pykälissä 7§, 8§ ja 9§.

Sovittelutoiminnan järjestäjäksi on säädetty terveyden ja hyvinvoinnin laitos, THL, jonka tehtävä on järjestää sovittelupalveluita kattavasti koko valtakunnassa.

Palveluiden järjestämistä puolestaan valvoo sosiaali- ja terveystalalan lupa- ja valvontavirasto, joka tunnetaan myös nimellä Valvira.

Itse sovittelupalveluiden tuottamisesta vastaa pääsääntöisesti joko kunta tai muu julkinen tai yksityinen palveluntuottaja, jonka kanssa THL on tehnyt toimeksiantosopimuksen. Sopimuksessa määritellään alue, jolla palveluntuottaja sitoutuu tuottamaan sovittelupalveluita. Mikäli tällaista toimijaa ei löydy, on THL itse velvollinen huolehtimaan palvelun tuottamisesta alueella.

(Laki rikosasioiden ja eräiden riita asioiden sovittelusta 2:7§, 2:8§ ja 2:9§)

Kaavio 1: Rikos- ja riita-asioiden keskeiset tahot sekä heidän tehtävänsä

Suomessa sovittelutoimintaa on järjestetty kattavasti koko valtakunnassa. Kaikkiaan sovittelutoimistoja on Suomessa 33, jos mukaan lasketaan myös toimipisteet. Toimipisteet eroavat sovittelutoimistoista siten, että niillä ei ole vakituisia työntekijöitä, vaan toimipisteitä käytetään tarpeen mukaan.

Alue	Sovittelutoimistoja (kpl)	Toimipisteitä (kpl)
Lappi	1	2
Pohjois-Suomi	1	2
Itä-Suomi	3	4
Länsi- ja Sisä-Suomi	4	1
Lounais-Suomi	2	-
Etelä-Suomi	5	7
Ahvenanmaa	1	-
Yhteensä	17	16

Kaavio 2: Sovittelutoimistot sekä toimipisteet Suomessa. (www.thl.fi/sovittelu, luettu 24.11.2017)

3.5 Sovittelijat

Suomessa sovittelu on pääsääntöisesti vapaaehtoistoimintaa, jota hoitavat kurseilla koulutetut vapaaehtoiset. Sovittelulain 10 § mukaan sovittelija on henkilö, joka on suorittanut sovittelutoimintaan perehdyttävän koulutusjakson. Sovittelijana voi myös toimia henkilö jolla on muutoin sellainen koulutus, taito ja kokemus, jota tehtävän asianmukainen hoitaminen edellyttää, ja joka on muutoin tehtävään soveltuva. (Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 4 § 2 kohta ja 10 §.)

Vapaaehtoistoiminnan lisäksi sovittelun parissa työskentelee myös vakituisia työntekijöitä, joita ovat sovittelutoiminnan vastuhenkilö sekä sovitteluohjaaja. Lain mukaan sovittelutoiminnan vastuhenkilön tehtäviin kuuluu sovittelutoiminnan suunnittelu, kehittäminen ja asianmukainen toteuttaminen. Lisäksi hän voi tarpeen vaatiessa toimia itse sovittelijana. Sovittelun ohjaaja puolestaan ohjaa ja valvoo sovittelijoiden toimintaa, sekä toimii tarvittaessa itse sovittelijana. (Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 4 §.)

Vapaaehtoiset sovittelijat valitaan soveltuvuuden perustella, eikä heidän aikaisemmalla koulutuksellaan tai taustallaan ole väliä siinä mielessä, että työtä voi tehdä kuka tahansa siihen soveltuva henkilö. Tästä voisikin vetää sen johtopäätöksen, että koulutusta tärkeämpää on se, että henkilö on sosiaalinen, valmis oppimaan uutta ja ennen kaikkea aidosti kiinnostunut sovittelusta. Edellä mainitusta huolimatta lähtökohtana kuitenkin on, että sovittelija ei olisi ammatiltaan asianajaja, tuomari tai terapeutti. (Juhani Iivari 2007, 28.)

Sovittelijat työskentelevät pääsääntöisesti pareittain. Menettelyllä pyritään varmistamaan käsittelyiden tasapuolisuus ja puolueettomuus. Lisäksi etuna on se, että toinen sovittelijoista voi keskittyä tarkkailemaan tilannetta ja tekemään havaintoja hieman sivummalta samalla, kun toinen osallistuu aktiivisesti keskusteluun. Ihmisiä on hyvin erilaisia ja luonnollisesti kaikki eivät tule juttuun kaikkien kanssa, joten myös siinä mielessä on etu, että sovittelijat työskentelevät pareittain. (B2 haastattelu)

Saman asian havaitsimme itse työharjoittelun aikana, kun pääsimme kuulustelemaan ihmisiä sekä seuraamaan kokeneempien poliisimiesten työskentelyä. Omalla persoonalla voi olla suuri merkitys vuorovaikutuksen onnistumisen kannalta; joku puhuu helpommin toiselle, kuin toiselle. Uskomme myös tämän olevan osasy s parityöskentelyyn sovittelussa.

Sovittelun perusteet koulutetaan noin 40 tunnin mittaisella kurssilla. Sovittelutoimistot järjestävät kurseja tarpeen mukaan muutaman kerran vuodessa. Lisäksi vapaaehtoisille järjestetään myös muita kurseja, joilla on mahdollisuus syventää osaamistaan. Vapaaehtoinen voi esimerkiksi perehtyä lähisuhdeväkivaltaan ja hyödyntää sitten oppimaansa sovittelutapaamisessa. (B2 haastattelu)

Sovittelijoiden tehtävänä on auttaa osapuolia sopuun pääsemisessä ja saavuttamaan heitä itseään tyydyttävään ratkaisu. He myös ohjaavat sovittelun kulkua ja auttavat keskusteluun ja vuorovaikutukseen pääsemisessä osapuolten välillä. Jos osapuolet pääsevät sopimukseen korvauksista ja muista tapahtumista, niin sovittelijat auttavat heitä laatimaan sopimusasiakirjan. (Juhani Iivari 2007, 48.)

4 SOVITTELUN VAIHEET

4.1 Sovittelu alkaa aloitteesta

Sovittelu käynnistyy aina sovittelualoitteesta. Sen voi tehdä joku rikoksen tai riidan osapuoli, huoltaja, alaikäisen tai vajaavaltaiseksi julistetun täysi-ikäisen päämiehen edunvalvoja, poliisi, syyttäjä tai muu viranomainen, esimerkiksi koulu- tai sosiaaliviranomainen. Aloite tehdään aina lähimpään sovittelutoimistoon, jossa työntekijät selvittävät asian soveltuvuuden sovitteluun. (Juhani Iivari 2007, 16.)

Ennen sovittelualoitteen lähettämistä on ensiksi selvitettävä rikoksen tai riita-asian osapuolten suostumus menettelyyn. Sovittelu on vapaaehtoisuuteen perustuvaa toimintaa, joten suostumus täytyy antaa vapaaehtoisesti ja annetun suostumuksen voi perua missä tahansa vaiheessa. (Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 2 §.)

Sovittelualoitteista reilusti suurin osa tulee poliisilta. Vuonna 2011 sovittelualoitteista 82 % tuli poliisilta ja 14% syyttäjäviranomaisilta (Sonja Kortelainen, s. 27). Kaakkois-Suomen alueella työskentelevä sovitteluvastaava B2 kertoi myös samansuuntaisia lukemia; hänen arvionsa mukaan aloitteista reilusti suurin osa, yli 90 %, tulee poliisilta. Seuraavaksi eniten aloitteita lähettää syyttäjä, jonka osuus on muutaman prosenttiyksikön luokkaa ja viimeisenä tulevat sitten ”ne muut - sosiaalityöntekijä, koulun rehtori tai jompikumpi osapuoli itse”. (B2 haastattelu).

4.2 Sovittelun edellytysten selvittäminen

Seuraavaksi sovittelualoite lähetetään sovittelutoimistoon, jossa arvioidaan jutun soveltuvuutta sovitteluun. Sovittelutoimiston vastuuhenkilön tehtävä on varmistaa ensin, että sovittelun yleiset edellytykset täyttyvät. Sen jälkeen hänen on arvioitava tapauskohtaisesti sitä, sopiiko asia sovitteluun vai ei. (Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 15 §.)

Sovittelun yleisiin edellytyksiin kuuluu, että rikoksen osapuolet ovat henkilökohtaisesti ja vapaaehtoisesti ilmaisseet suostuvansa sovitteluun. Ennen suostumuksen antamista heille on tullut kertoa sovitteluun liittyvät oikeudet sekä heidän asemansa sovittelussa. Henkilöiden on kyettävä ymmärtämään sovittelun ja siinä tehtävien ratkaisujen merkitys. Alaikäisen kohdalla hänen henkilökohtainen suostumuksensa ei riitä, vaan sovitteluun osallistuminen edellyttää myös hänen huoltajansa suostumusta. (Laki rikosten ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 2 §.)

Vaikka tulevien rikosten soveltuvuuden arviointi on aina tapauskohtaista, on rikosnimikkeissä kuitenkin yhtäläisyyksiä. Haastattelujen perusteella sekä Kouvolassa että Seinäjoella sovittelutoimistolle tulevista rikosnimikkeistä selvästi yleisimpiä olivat pahoinpitelyt, jotka muodostivat noin kolmanneksen sovitteluun tulevista tapauksista. Seuraavaksi yleisimpiä soviteltavia rikoksia ovat eriaisteiset vahingonteot jonka jälkeen tulevat sitten muut rikosnimikkeet. (B2 haastattelu).

4.3 Sovittelutilaisuus

Sovittelutoimiston tehtyä päätöksen jutun ottamisesta sovitteluun, on aika suunnitella itse tapaamista. Toimiston henkilökunta välittää tiedon tapahtuneesta rikoksesta, eli yleensä tutkintailmoituksen, sekä asianosaisten tiedot vapaaehtoissovittelijalle, joka sitten jatkaa käytännön järjestelyjä. Vapaaehtoissovittelijan tehtävä on löytää kaikille osapuolille sopiva ajankohta, joka voi olla esimerkiksi illalla töiden jälkeen. Pääsääntöisesti sovittelutapaaminen pyritään järjestämään sillä paikkakunnalla, missä rikos on tapahtunut. Käsittelyyn osallistuvat yleensä rikoksen osapuolet sekä kaksi vapaaehtoista sovittelijaa. Yleensä tämä onnistuukin, mutta joskus asianosaiset voivat olla kotoisin eri paikkakunnilta ja tapaaminen on hoidettava videoneuvotteluna tai puhelimitse. (B2 haastattelu)

Varsinainen sovittelutapaaminen järjestetään sovittelutoimistossa. Lain mukaan sovittelutoimisto on paikka, jonka tehtävä on tuottaa palveluja sovittelulain 8§:n mukaisesti. Sovittelutoimistoja voi olla useampiakin saman kaupungin alueella. (Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 4:1§)

Sovittelutapaamisessa on mukana rikoksen tai riidan osapuolet, ja yleensä kaksi koulutettua vapaaehtoista ja puolueetonta sovittelijaa. Pääsääntöisesti tapaamisessa ei ole muita mukana, mutta joskus on mahdollista, että sovitteluun osallistuu myös tukihenkilö tai avustaja, mikäli se osallistujille sopii. Jos alaikäinen on asianosaisena sovittelussa, niin yleensä myös hänen huoltaja tai edunvalvoja on mukana sovittelussa. (Aune Flinck, s. 34-35)

Sovittelutapaaminen on hyvinkin vapaamuotoista, mutta aiheessa ja asiassa pyritään pysymään. Tästä pitävät huolen koulutetut ja puolueettomat sovittelijat, jotka ohjaavat sovittelun kulkua. Tällöin onnistuneen sovittelun edellytykset ovat olemassa. Tapaamisessa osapuolet voivat keskustella rikoksesta ja käydä läpi etenkin sitä, mitä kyseinen konflikti on aiheuttanut uhrille. Keskusteluaiheet voivat olla esimerkiksi sellaisia, kuten: ”mitä on tapahtunut, miksi näin on käynyt, mitä vahinkoja tai haittoja on aiheutunut ja ovatko ne fyysisiä vai henkisiä?” Keskustelun aikana pyritään myös selvittämään uhrille muodostuvaa hyvitystä. (B2 haastattelu)

Tarkoitus on luoda ympäristö, jossa ihmisten on mahdollisimman helppo puhua asiasta. Tilaisuus voi alkaa esimerkiksi sillä, että kaikki esittelevät itsensä ja sen, miksi ovat paikalla. On tavallista, että tunteet käyvät aluksi kuumana, mutta yleensä ne tasoittuvat pian. Tarkoitus ei kuitenkaan ole solvata tai nimitellä ketään, joten sovittelijan on pidettävä tilanne asiallisena. (B2 Haastattelu.) Osapuolet keskustelevat rikoksesta, ja etenkin siitä mitä kyseinen konflikti on aiheuttanut uhrille.

Läpikäytäviä aiheita voivat olla esimerkiksi mitä on tapahtunut, miksi näin on käynyt ja miksi juuri minulle. Lisäksi käydään läpi tapahtuneesta aiheutuneita vammoja ja vaurioita sekä mahdollisia omaisuuteen kohdistuvia vahinkoja. Henkilön kärsimät vammat voivat olla laadultaan niin henkisiä kuin fyysisiäkin. (Aune Flinck, s. 57.)

Sovittelutapaamisessa tärkeimpään rooliin muodostuu osapuolten kohtaaminen, vuorovaikutus ja rikokseen tai riitaan liittyvien tapahtumien selvittäminen ja keskeistä on teosta epäillyn vastuun ottaminen. Tapaamisessa jaetaan kokemuksia ja tunteita tapahtuneesta, jonka avulla uhrikin saa ymmärrystä sille, miksi hän on kokenut vääryyttä. Mutta usein esimerkiksi pahoinpitely tapauksissa epäillyn ja uhrin välillä ei ole ollut mitään henkilökohtaista. Kun tällainen asia tulee ilmi sovittelussa, niin uhrin on helpompi jatkaa eteenpäin. Lopulta sovittelu voi edetä sovintoon jota ohjaa sopimus, tai se voi myös keskeytyä joko osapuolten omasta tahdosta tai sovittelutoimiston neuvottelijoiden päätöksellä. Syntynyt sopimus voidaan vahvistaa täytäntöönpanokelpoiseksi käräjäoikeudessa. (Aune Flinck s. 116.)

Vuodesta 2011 lähtien sovittelusopimuksen tai osan siitä on voinut vahvistaa tietyin edellytyksin täytäntöönpanokelpoiseksi tuomioistuimessa. Tällä tarkoitetaan sitä, että vahingonkorvaus vahvistetaan ulosottokelpoiseksi, jonka jälkeen ulosottoviranomaiset voivat periä summan, mikäli tekijä ei sitä suostu maksamaan. Jos tekijä jättää osan summasta maksamatta, niin sekin voidaan siltä osin vahvistaa ulosottokelpoiseksi. (THL)

Sovittelusopimuksen vahvistamista voidaan hakea ainoastaan käräjäoikeuden kansliasta, ja hakemuksen liitteeksi laitetaan sovittelussa syntynyt sopimus. Tähän edellytyksenä on, että sopimuksen kaikki osapuolet ovat antaneet kirjallisen suostumuksen siihen. (THL)

4.4 Sovittelusopimus

Mikäli osapuolet pääsevät tapaamisessa yhteisymmärrykseen, niin saavutetun sovinnon perusteella laaditaan kirjallinen sovittelusopimus. Sopimuksen laatiminen edellyttää sitä, että molemmat osapuolet ovat riittävän yksimielisiä siitä, mitä sopimukseen kirjataan. (Juhani Iivari 2007, 56.)

Sovittelutapaaminen voi olla onnistunut ja osapuolia auttava tapahtuma, vaikka kirjalliseen sovintoon ei välttämättä päästäisikään. Osapuolet ovat kuitenkin päässeet tapaamaan toisensa ja keskustelemaan kasvatusten tapahtuneesta rikoksesta. Samaa totesi myös haastattelemamme sovitteluvastaava B2, joka totesi, että sovittelu voi olla hyvinkin onnistunutta myös silloin, kun sovintoon ei päästä. (Sonja Kortelainen 2012, 30.)

Sopimukseen kirjattavat asiat voidaan jakaa neljään pääryhmään;

1. Anteeksipyynnöt ja –annot, sekä lupaukset käyttäytyä tietyllä tavalla. Tämänkaltaiset lupaukset ovat moraalisesti sitovia, mutta niitä ei voida vahvistaa oikeudessa. Niillä voi kuitenkin olla vaikutusta syyttäjän tai oikeuden harkintaan. (Juhani Iivari 2007, 57-58.)

2. Korvaukset. Korvausasioista sopiminen on pääsääntöisesti osapuolten välinen asia, joskin sovittelija on velvollinen huolehtimaan, että korvaukset ovat kohtuullisia ja suurin piirtein linjassa oikeuskäytännön kanssa. Mikäli osapuolet ovat tekemässä sopimusta selvästi oikeuskäytännöstä poikkeavasta summasta, on sovittelijan syytä informoida osapuolia heidän oikeusturvansa vuoksi. Korvauksen ei välttämättä tarvitse olla rahallista, vaan aiheutuneita vahinkoja voi pyrkiä hyvittämään esimerkiksi työnteolla. (edellä mainittu lähde, 48 – 52.)

B2 totesi haastattelussa, että sovittelija voi yhdessä sovittelun osapuolten kanssa käydä läpi henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan korvausten suuruusharkintaa tukemaan tarkoitettuja yleisiä suosituksia. Viimeisimmät suositukset julkaistiin vuonna 2017 ja ne ovat luettavissa oikeusministeriön nettisivuilla (Oikeusministeriö).

3. Rangaistusvaatimukseen liittyvät asiat. Asianomistajarikokset edellyttävät asianomistajan rangaistusvaatimusta, jonka tämä voi perua missä vaiheessa tahansa. Sovittelussa tämä voidaan huomioida esimerkiksi siten, että asianomistaja voi kirjata sopimukseen ehdon luopua rangaistusvaatimuksesta vasta sitten, kun sopimuksessa mainittu korvaussumma on maksettu kokonaisuudessaan. (Juhani Iivari 2007, 50.)

Tämä voi olla ongelmallista siinä mielessä, että ei voida etukäteen tietää tuleeko osapuoli maksamaan sopimuksessa mainitun summan kokonaisuudessaan. Voi esimerkiksi käydä niin, että epäilty lakkaa maksamasta puolen vuoden kuluttua sopimuksen synnystä. Silloin jäljellä oleva osa summasta voidaan vahvistaa ulosottokelpoiseksi, kuten ”sovittelusopimus” –kappaleessa aikaisemmin todettiin.

4. Sopimuksen toteutumiseen liittyvät asiat. Tässä kohdassa käsitellään sitä, kuka seuraa sopimuksen toteutumista ja millä tavoin. Lisäksi voidaan määritellä mitä tapahtuu, jos sopimusta ei noudateta. (Juhani Iivari 2007, 58.)

Kun sovittelusopimus on täytetty, niin se allekirjoitetaan. Osapuolten lisäksi sen allekirjoittavat myös sovittelijat, jotka osaltaan vahvistavat sopimuksen synnyn ja toimivat tilaisuuden todistajina. Sovittelusopimus on osapuolia sitova ja virallinen dokumentti. Siihen kirjatut asiat velvoittavat asianosaisia huolimatta siitä, miten rikosasia päättyy. Tämä tarkoittaa sitä, että asianosainen on korvausvelvollinen siinäkin tapauksessa, että rikoksen tutkinta keskeytetään tai päätetään muilla tavoin. (eml, 58.)

Vuonna 2016 sovitteluprosessi käynnistettiin 68 prosentissa sovitteluun tulleista rikosasioista ja käynnistyneistä sovitteluprosesseista 77 prosenttia päättyi sopimukseen. Samana vuonna yhden rikos- tai riita-asian käsittely maksoi keskimäärin 534 euroa yhteiskunnalle. (THL 2016, Tilastoraportti 15/2017, 23.5.2017.)

4.5 Puhelin- ja ryhmäsovittelu

Sovittelu on mahdollista hoitaa myös puhelimitse. Menettelyä käytetään silloin, kun rikoksen tekijä ja uhri ovat eri paikkakunnilta ja välimatkat ovat pitkät. Tällaisessa tapauksessa eri paikkakuntien sovittelutoimistojen on sovittava järjestelyistä keskenään. Käytännössä tämä toimii siten, että rikoksen uhri hakeutuu sovittelutoimistoon omalla paikkakunnallaan ja rikoksen tekijä omallaan. Kun sovittelutilaisuudessa on tavallisesti kaksi sovittelijaa, niin tällaisessa tapauksessa niitä on kaksi kummankin osapuolen luona. Osapuolet ottavat yhteyttä toisiinsa puhelimen välityksellä ja ääni tulee kaiuttimesta.

Menettely mahdollistaa sovittelun pitkienkin välimatkojen välillä ilman pitkiä ajomatkoja. Joskus menettelyä käytetään jopa eri maiden välillä. Toisaalta se työllistää enemmän työntekijöitä kerrallaan, mikä puolestaan vaikeuttaa tapaamisen järjestämistä. Osapuolet eivät myöskään pysty näkemään toisiaan eivätkä siten pysty lukemaan kehonkieltä tai ilmeitä. B1 kertoi haastattelussa, että puhelinsovittelu on yhä enemmän yleistynyt tapa. Hän arvioi, että kaikista käsittelyistä noin 3-5% on puhelinsovitteluja. (B2 haastattelu)

Soviteltavaksi voi tulla myös tapauksia, joissa tekijöitä on useampia. Esimerkiksi lasten ja nuorten tekemiä rikoksia, kuten lieviä vahingontekoja, voidaan sovittaa ryhmäsovitteluna. Etuna menettelyssä on se, että ryhmä voi itse edesauttaa sopimuksen syntymistä. Toisaalta ryhmän sisällä voi olla vaikeaa selvittää yksilön osallisuutta tekoon tai ryhmän sisäisiä voimasuhteita. Lisäksi suuren ryhmän saaminen samaan käsittelyyn voi olla vaikeaa aikataulujen vuoksi. (Juhani Iivari 2007, 34)

B2 kertoi haastattelussa, että parhaimmillaan käsittelyssä on ollut 40 hengen ryhmä, jota varten on pitänyt varata erillinen tila.

5 MIKÄ MERKITYS SOVITTELULLA ON RIKOSPROSESSIIN?

Rikosprosessilla tarkoitetaan sitä tapahtumien ketjua, joka lähtee käyntiin rikoksen tekemisestä ja päättyy oikeuskäsittelyssä annettavaan lainvoimaiseen tuomioon.

Sovittelussa ei ole tarkoituksena ratkaista asian rikosoikeudellista puolta lainkaan, vaan siinä keskitytään ainoastaan henkilöiden välisen riidan selvittämiseen. Sovittelussa ei käsitellä syyllisyyttä tai rangaistusseuraamusta, vaan pyritään tarjoamaan rikoksen osapuolille mahdollisuus purkaa tapahtunutta keskenään ja käydä läpi tapahtumasta aiheutuneita ajatuksia ja tuntemuksia. (Juhani Iivari, 2007, s 19-20).

Sovittelu ei varsinaisesti ole osa rikosprosessia, vaan sitä voisi luonnehtia rikosprosessin rinnalla kulkeväksi menettelyksi. Sovittelussa sopimuksen syntyminen voi kuitenkin vaikuttaa rikosprosessiin ja siinä saavutettavaan lopputulokseen. (Kortelainen, Koistinen, 2012, s. 47).

Saavutettu sovinto voi olla peruste esitutkinnan lopettamiselle, rajoittamiselle tai syyttäjän syyttämättäjäyttämispäätökselle. Lisäksi tuomioistuimella on mahdollisuus rangaistuksen tuomitsematta jättämiseen, rangaistuksen tai rangaistusasteikon lieventämiseen sekä rangaistuslajin vaihtamiseen. (Rikoslaki 6. luku.)

5.1 Asianomistajarikos sekä virallisen syytteen alainen rikos

Suomessa rikokset voidaan jakaa kahteen luokkaan niiden syyteoikeuden perusteella; asianomistajarikoksiin sekä virallisen syytteen alaisiin rikoksiin. Asianomistajarikoksilla tarkoitetaan rikoksia, joissa syyttäjä saa nostaa syytteen ainoastaan asianomistajan vaatimuksesta (Esitutkintalaki 3:4§). Ne ovat pääsääntöisesti ”lievempiä” rikoksia, joissa loukattu oikeushyvä on yleensä vähäinen.

Virallisen syytteen alaiset rikokset ovat laadultaan vakavampia ja ne muodostavat suurimman osan rikosnimikkeistä. Syyttäjän syyteoikeudesta säädetään laissa oikeudenkäynnistä rikosasioissa (ROL). Lain ensimmäisen luvun toisessa pykälässä todetaan, että syyttäjän tehtävä on nostaa rikoksesta syyte ja ajaa sitä.

Asianomistajarikoksissa asian esitutkinta aloitetaan ainoastaan asianomistajan vaatiessa tekijälle rangaistusta. Mikäli asianomistaja peruu rangaistusvaatimuksensa, on esitutkinta keskeytettävä (ETL 3:4§). Asianomistajalla, eli henkilöllä jonka oikeutta rikoksella on loukattu, on siis oikeus päättää siitä haluaako rikoksen tekijän vastuuseen. Poikkeuksen tähän muodostavat sellaiset asianomistajarikokset, joissa syyttäjä katsoo yleisen edun vaativan esitutkinnan toimittamista. (ETL 3:4§).

Esitutkintalain 3:3 §:n mukaan esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta silloin, kun on syytä epäillä rikoksen tapahtuneen. Esitutkinnan toimittaa poliisi, joskin myös syyttäjä osallistuu esitutkintaan. (ETL 2:1§)

5.2 Sovittelusopimuksen merkitys esitutkintaviranomaisen toimintaan

Kuten edellä mainittiin, niin rikokset voidaan jakaa kahteen eri luokkaan. Tämä seikka on tärkeä tiedostaa, sillä sovittelun merkitys esitutkintaviranomaisen toiminnan kannalta riippuu siitä, onko kyseessä virallisen syytteen alainen rikos vai asianomistajarikos.

Asianomistajarikoksissa, eli pääsääntöisesti lievissä rikoksissa, sovittelu voi johtaa siihen, että rikoksen uhri peruu rangaistusvaatimuksensa päästyään keskustelemaan asiasta rikoksen tekijän kanssa. Tällaisessa tapauksessa osapuolet voivat laatia sovittelusopimuksen, jossa rikoksen uhri kertoo luopuvansa rangaistusvaatimuksesta. Luopuminen voi olla myös ehdollista esimerkiksi silloin, kun asianomistaja suostuu perumaan rangaistusvaatimuksensa, mikäli rikoksen tekijä korvaa aiheuttamansa vahingot hänelle. Myös tämänkaltaisen ehdollinen luopuminen voidaan kirjata ylös sovittelusopimukseen, joka on Virallinen ja sitova asiakirja.

Saavutettu sovinto voi myös johtaa syyttämättäjättämispäätökseen tai se voi vaikuttaa tuomioon lieventävänä asianhaarana esitutkintalain perusteella. Esitutkintalain 6 luvun 6 §:n mukaan rikoksen tekijän ja asianomistajan välillä saavutettu sovinto on yksi lieventämisperuste. Lisäksi on mahdollista, että sovittelu huomioidaan kohtuullistamisperusteena tai se vaikuttaa rangaistusasteikon lieventämiseen esitutkintalain 7§, 8§ ja 8a§ mukaisesti.

Virallisen syytteen alaisissa rikoksissa asianomistajan rangaistusvaatimuksella ei pääsääntöisesti ole merkitystä esitutkinnan toimittamiseen. Sovittelussa päätetyt asiat eivät siis vaikuta esitutkinnan toimittamiseen, vaan tapahtunut rikos tutkitaan ja saatetaan syyteharkintaan vaikka asianosaiset sopisivatkin asian keskenään. Sovittelu voi kuitenkin olla lieventävä asianhaara myös virallisen syytteen alaisissa rikoksissa ja se voi johtaa syyttämättäjättämispäätökseen tai lievempään tuomioon samoin esitutkintalain mukaan määräytyvin perustein, kuin asianomistajarikoksissakin.

Syyttämättäjättämispäätös tarkoittaa nimensä mukaisesti sitä, että syyttäjä jättää syytteen nostamatta. Asiasta säädetään laissa oikeudenkäynnistä rikosasioissa. Syyttämättäjättämisperusteita on useampia, mutta niistä keskeinen tämän opinnäytetyön kannalta on lain ensimmäisen luvun 8§, jossa mainitaan rikoksesta epäillyn ja asianomistajan välillä saavutettu sovinto. Pykälän mukaan syyttäjä saa jättää syytteen nostamatta, mikäli tärkeä tai yleinen etu ei sitä vaadi, jos ”oikeudenkäyntiä ja rangaistusta olisi pidettävä kohtuuttomina tai tarkoituksettomina ottaen huomioon rikoksesta epäillyn ja asianomistajan välillä saavutettu sovinto...” (ROL 1:8§)

Sovittelussa sovitut asiat eivät kuitenkaan velvoita syyttäjää tai tuomioistuinta rangaistusta harkitessa, vaan se perustuu tapauskohtaiseen harkintaan. Virallisen syytteen alaisten rikosten kohdalla on esimerkiksi mahdollista, että osapuolet sopivat asian keskenään sovittelussa, mutta epäilty saa rikoksesta kuitenkin tuomion. Sovittelussa sovitut vahingonkorvaukset sen sijaan ovat kuitenkin oikeudessa sitovia.

Henkilöhaastatteluilla halusimme selvittää muun muassa sitä, miten tutkinnanjohtajat käytännössä huomioivat sovittelusopimuksen ja miten se vaikuttaa heidän toimintaansa.

6 HAASTATTELUT

Seinäjoen sovittelutoimisto

Seinäjoen sovittelutoimisto on ainoa koko Etelä-Pohjanmaan alueella sijaitseva sovittelutoimisto ja se vastaa toiminnasta koko maakunnan alueella. Sovittelutoimisto sijaitsee samassa rakennuksessa Seinäjoen poliisiaseman kanssa. Palvelua tuottaa Seinäjoen kaupunki.

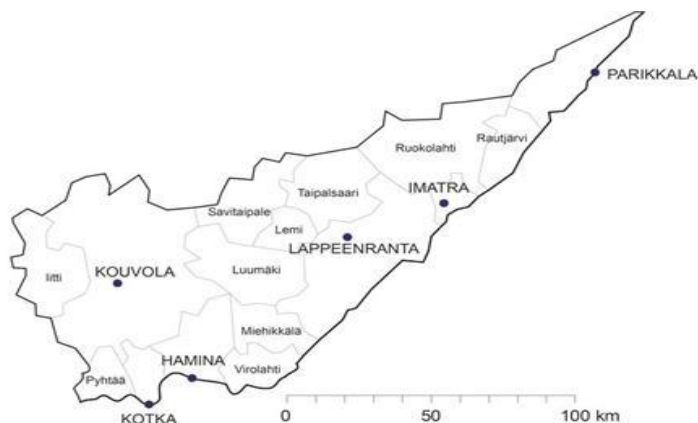

Kuva 1: Etelä-Pohjanmaan alue (järjestotaloseinajoki.net)

Kouvolan sovittelutoimisto

Kaakkois-Suomen alueella on kaksi sovittelutoimistoa, toinen sijaitsee Kouvolassa ja toinen Lappeenrannassa. Näiden lisäksi alueella on kaksi "kylmäpistettä" joissa sovittelutoimintaa järjestetään tarpeen vaatiessa, mutta joissa ei ole vakituista henkilökuntaa. Nämä pisteet sijaitsevat Kotkassa ja Imatralla. Kouvolan sovittelutoimisto sijaitsee Kouvolan keskustassa noin kilometrin päässä poliisiasemasta.

Sovittelupalveluja Kaakkois-Suomen ja Länsi-Uudenmaan alueella tuottaa Yöjalka Ry, jonka kanssa THL on tehnyt toimeksiantosopimuksen. (sovittelutoimisto.fi)

Kuva 2: Kaakkois-Suomen alue (poliisi.fi)

Tutkimusta varten suoritimme henkilöhaastatteluja Kouvolassa sekä Seinäjoella. Haastattelut toimitettiin henkilökohtaisesti ja haastateltaville esitettiin samat kysymykset molemmissa kaupungeissa. Haastattelut äänitettiin, jonka jälkeen ne litteroitiin ja vastaukset purettiin. Sovittelutoimiston henkilöhaastattelut toteutettiin Seinäjoen ja Kouvolan sovittelutoimistoissa. Poliisin puolelta päädyimme haastattelemaan kahta sovittelun parissa työskentelevää tutkinnanjohtajaa, joista toinen työskentelee Kouvolan pääpoliisiasemalla ja toinen Seinäjoen poliisiasemalla.

6.1 Tutkinnanjohtajien haastattelut

Haastattelujen alussa halusimme selvittää, mitä kautta ja minkä vuoksi haastateltavat ovat päätyneet työskentelemään sovittelun parissa. Molemmat haastattelemamme tutkinnanjohtajat kertoivat työskennelleensä poliisissa pitkään ennen sovittelun yhteyshenkilöksi nimittämistä. A1 kerkesi olla noin vuoden verran tutkinnanjohtajana ennen sovitteluyhteyshenkilöksi nimittämistä. Hän ilmoittautui vapaaehtoiseksi esimiehen kysyessä vapaaehtoista tehtävään. A2 puolestaan on toiminut tehtävässä komisarioksi ylenemisestä lähtien, eli noin seitsemän vuotta. Tuolloin hänen esimiehensä määräsi hänet tehtävään.

A1 on komisario ja työskentelee tutkinnanjohtajana Kouvolan pääpoliisiasemalla. Hän on toiminut Kouvolan sovitteluyhteyshenkilönä vuodesta 2016 lähtien. Poliisissa hän on työskennellyt 13 vuotta, josta suurimman osan rikostutkijana.

A2 toimii tutkinnanjohtajana Seinäjoen poliisiasemalla. Hän on työskennellyt poliisissa 27 vuotta. A2 valmistui komisarioksi vuonna 2010 ja on siitä lähtien toiminut sovittelutoiminnan yhdyshenkilönä.

Mikä on työnkuvasi poliisiaseman sovitteluyhteyshenkilönä?

Molemmat haastateltavat kertoivat, että sekä Kouvolassa että Seinäjoella jokaisella tutkintaryhmällä on tutkinnanjohtaja, joka päättää oman ryhmänsä juttujen laittamisesta sovitteluun. Mikäli jokin juttu siis soveltuu sovitteluun, niin tutkija käy tarjoamassa sitä oman ryhmänsä tutkinnanjohtajalle, joka sitten tekee päätöksen sovittelualoitteen lähettämisestä.

Sen lisäksi molemmilla poliisiasemilla on vielä erikseen yksi tutkinnanjohtaja, joka on nimetty sovitteluyhteyshenkilöksi. Hän hoitaa yhteyshenkilön tehtäviä muun toiminnan ohella.

"Tehtäväni on lähinnä välittää viestejä sovittelutoimiston ja poliisiyksikön välillä. Sen lisäksi osallistun vuosittain järjestettäviin sovittelutoimikunnan palavereihin." A1

A1 totesi, että ei ole vielä itse kerennyt osallistua kyseisiin kokouksiin, sillä hän on työskennellyt tehtävässä vasta vähän yli vuoden. Kokousten lisäksi hän välittää viestejä poliisiin ja sovittelutoimiston välillä. Hän arvioi, että on henkilökohtaisesti yhteydessä sovittelutoimistoon muutaman kerran kuukaudessa.

"Työnkuvaani ei ole määritelty sillä lailla.. Oon käynyt yhdessä sovittelutoimiston kanssa tilaisuuksissa silloin tällöin, mutta niitä ei oo ollut vähään aikaan. Yhteistyö kuitenkin sujuu hyvin ja sovittelu on vakiintunutta toimintaa." A2

A1 kertoi, että Kouvolassa eri tutkintaryhmien tutkinnanjohtajat lähettävät tasaisesti sovittelualoitteita, eikä niitä kierrätetä erikseen hänen kauttaan. Käytäntö eroaa hieman Seinäjoesta, jossa suurin osa sovittelualoitteista kulkee sovitteluyhteyshenkilönä työskentelevän A2:n kautta.

Miten sovittelu on otettu huomioon poliisiasemalla?

"Tavat on aika samankaltaisia koko valtakunnassa. Meillä tutkija sopii tutkinnanjohtajan kanssa sopiiko juttu sovitteluun. Jos asiassa on jotain epävarmuutta, niin pyritään laittamaan." A1

Rikostutkijan toimenkuvaan kuuluu esitutkinnan yhteydessä kysyä asianosaisten suostumusta siihen, suostuvatko he sovitteluun. Samassa yhteydessä tutkija joutuu usein kertomaan sovittelumenettelystä, sen kulusta ja vaikutuksesta asian tutkintaan. Molemmat tutkinnanjohtajat kertoivat oman alueensa tutkijoiden olevan hyvin perillä sovittelusta sekä poliisiaseman käytännöistä sovittelun suhteen. Uusille työntekijöille asiasta kerrotaan perehdytyksen yhteydessä.

"Jokainen tutkija ja tutkinnanjohtaja tietää sen, että esitutkinnan yhteydessä otetaan huomioon sovittelumahdollisuus. Meillä on alun perin sovittu, että sovitteluun menevät asianomistajarikokset odottaa tutkinnanjohtajan pöydällä hänen päätöstään. Virallisen syytteen alaisissa (rikoksissa) aloite sovittelutoimistoon menee samalla kun juttu menee syyttäjälle. Sitten tutkintasihteeri tekee sovittelualoitteen, johon tutkija laittaa "sovitteluun" rastit. Sen jälkeen se aloite tulee mulle ja mä päätän, tehäänkö siitä aloite sovittelutoimistolle." A2

Kysyttäessä tutkijoiden koulutuksesta sovittelun suhteen vastaukset olivat samankaltaisia vertailtavien poliisiasemien välillä. Molemmissa kaupungeissa on ollut tapana, että sovittelutoimistolta käydään puhumassa tutkijoille aina tarpeen vaatiessa. Samassa yhteydessä osapuolet voivat esittää toisilleen kysymyksiä ja vaihtaa ajatuksia, mikäli nykyisessä menettelyssä jokin asia ihmetyttää tai mietityttää. Tutkinnanjohtajat pitivät koulutusta hyvänä asiana tutkijoiden osaamisen ylläpitämiseksi.

”Tutkijoille on olemassa lyhyt ohjeistus sovittelusta ja sovittelutoimistolta käydään silloin tällöin puhumassa tutkijoille yhteisesti” A1

Minkälaista yhteistyötä paikallisen sovittelutoimiston ja poliisiaseman välillä tehdään?

Molemmissa kaupungeissa arkipäivän yhteistyö nousi kaikista merkittävimpään asemaan. Haastateltavien mukaan tutkijat voivat soittaa sovittelutoimistolle ja sovittelutoimistolta voidaan soittaa tutkijalle aina kun siltä tuntuu. Kynnys yhteydenpitoon on haluttu pitää matalana, eikä yhteydenottojen tarvitse tapahtua tutkinnanjohtajan kautta. A1 ja A2 kertoivat molemmat, että yhteydenpito sovittelutoimistoon on poliisiasemalla päivittäistä. Arkipäivän toiminnan ohella sovittelutoimiston henkilökunnalla on ollut tapana käydä kertomassa toiminnastaan eri tutkintaryhmille aina silloin tällöin. Kumpikin tutkinnanjohtajista koki nykyisen yhteistyön toimivan hyvin.

”Sovittelutoimiston kanssa ei ole ollut yhteisiä tilisuuksia juurikaan. Yhteistyö toimii hyvin ja toiminta on vakiintunutta. Asiasta ei myöskään pidä tehdä liian vaikeaa, sillä se on vain yksi tutkinnan elementti.” A2

A1 totesi, että mikäli tutkijoita askarruttaa jokin sovitteluun liittyvä asia, voi sitä aina kysyä omalta ryhmänjohtajalta, tutkinnanjohtajalta. Hän arvioi, että on itse muutaman kerran kuukaudessa yhteydessä sovittelutoimistoon.

”Tutkijoille pitäisi aina uudestaan olla semmoinen koulutuspaketti asiaan liittyen. Työpaikkakoulutuksessa pitäisi käydä lävitte miten käytännön työssä asiat menee. Usein tutkijoille jää sovittelualoitteen tekeminen monissa paikoissa, paitsi täällä. Tutkintasihteerit tekevät täällä ne aloitteet. Prosessi pitää olla selkee kaikille työntekijöille. Eli kouluttamisessa on kehitettävää.” A2

Miten sovittelussa saavutettu päätös vaikuttaa rikosten tutkintaan?

”Sovittelu säästää poliisin, syyttäjän ja tuomioistuimen työmäärää.” A1

Kumpikin haastateltavista piti sovittelua tärkeänä ja resursseja säästävänä menettelynä. Seinäjoen tutkinnanjohtaja totesi, että sovittelu toimii ennaltaehkäisevästi erityisesti nuorten henkilöiden kohdalla.

Olemme käsitelleet sovittelun lopputuloksen vaikutuksesta rikosprosessiin aikaisemmissa kappaleissa ja tuoneet ilmi sen, että sovittelu on rikosprosessin rinnalla kulkeva prosessi, joka ei välttämättä vaikuta rikosprosessiin. Sovittelutilaisuudessa saavutetulla lopputuloksella voi kuitenkin olla vaikutusta rikosprosessin kulkuun; se voi vaikuttaa muun muassa tuomion mittaamiseen, tai jopa rangaistuksen tuomitsematta jättämiseen esitutkintalain 6:12§ nojalla.

”...Kyllä se sovittelu on merkittävää, jos sillä saavutetaan se, että asianosaiset kohtaa toisensa ja pääsee sovintoon siitä asiasta. Se kohdentuu varsinkin nuorilla, kun ne näkee tekojensa seurauksen ja joutuu korvaamaan sen. Kauppias esimerkiksi määrää sen nuoren tekemään ilmaista työtä, niin se vaikuttaa nuoriin henkilöihin tulevaisuudessa. Sitten he saattavat alkaa miettimään että kannattaako sitä tehdä ehdoin tahdoin paha. Sovittelu voi olla myös henkistä ensiapua. Ja on se paljon halvempaa yhteiskunnallisestikin.” A2

Haastateltavat vahvistivat opinnäytetyössä jo aikaisemmin todetun seikan siitä, että sovittelussa saavutettu lopputulos voi vaikuttaa poliisin ja syyttäjän toimintaan. Sovittelun päätöksen merkitys riippuu myös pitkälti siitä, onko kyseessä asianomistajarikos vai virallisen syytteen alainen rikos.

A2 totesi, että asianomistajarikosten kohdalla esitutkinta voidaan päättää, mikäli asianomistaja peruu vaatimuksensa. Lisäksi sovittelussa saavutettu sovinto voi vaikuttaa ennaltaehkäisevästi ja estää kyseisten henkilöiden rikosten tekemisen tulevaisuudessa.

Asianomistajarikokset:

’Asianomistajarikoksissa päätän rikosasian, jos asianomistajalla ei ole enää rangaistusvaatimusta. Ratkaisut ovat haastavia, kun pääasiassa me pyritään lähettää aina alle 15v vuotiaan tekemät rikolliset teot sovittelutoimistoon. Niihin ei uhrata työaikaa, koska he eivät ole rikosoikeudellisesti vastuussa. Tästä esimerkkinä: Ilmoitetaan että rakennustyömaalla 5 nuorta on rikkonut paikkoja. Ei ole mahdollisuutta selvittää kuka mitään rikkonut. Tällöin asianomistajan vaatimukset ja rikkojien nimet lähetetään sovittelutoimistoon. Jos vanhemmat kiistävät sovittelussa että poika ei ole rikkonut mitään, sitten homma loppuu, koska poliisi ei niitä tutki. Eli jos se ei selviä, nii sitten tehdään rajoittamispäätös, eikä se johda mihinkään. ’’ A2

"Jutun lähettäminen sovitteluun vähentää poliisin ja syyttäjän työtä. Asianomistajarikoksissa tutkinta päätetään, jos asianomistaja peruu vaatimuksensa." A1

Virallisen syytteen alaiset rikokset:

A2 kertoi, että virallisen syytteen alaisessa rikoksessa kyseeseen voi tulla tutkinnan rajoittaminen. Mikäli virallisen syytteen alainen rikos menee sovitteluun ja osapuolet ovat päässeet keskenään sopuun, niin poliisi ei voi keskeyttää tutkintaa. Tutkinnanjohtaja voi kuitenkin esittää syyttäjälle tutkinnan rajoittamispyynnön, jolloin syyttäjä voi päättää rikostutkinnan, mikäli hän katsoo sen aiheelliseksi. Jutun mentyä syyttäjälle syyteharkintaan, on hänellä asiassa päätävävalta, eikä sovittelun lopputulos tai tutkinnanjohtajan mielipide sido hänen toimintaansa millään tavalla.

"Pahoinpitely rikoksissa asianosaiset kertovat sopineen asian heti, mutta poliisi tekee virallisen syytteen alaisissa rikoksissa ilmoituksen pahoinpitelystä. Tällaisissa tapauksissa asia menee poliisin laatimalla ilmoituksilla sovittelutoimistoon, eikä asialle tarvitse poliisin puolesta tehdä muuta, kuten kuulustella. Sovittelutilaisuudessa asianosaiset sovittelevat asian. Korvauksien maksamisen jälkeen se rajoitetaan. Syyttäjä tekee kohtuullisuus arvion, jonka jälkeen se toimitetaan syyttäjälle rajoitettavaksi." A2

A1 totesi, että virallisen syytteen alaisissa rikoksissa rikosten osapuolten sovintoon pääseminen voidaan katsoa lieventäväksi asianhaaraksi ja sillä saattaa olla vaikutusta syyttäjän ja kärjätuomarin toimintaan. Esimerkiksi kärjätuomari voi määrätä lievemmän rangaistuksen sillä perusteella, että osapuolet ovat päässeet sopuun. Hän kuitenkin painotti, että virallisen syytteen alaisten rikosten kohdalla sovittelussa saavutettu lopputulos ei sido poliisin tai syyttäjän toimintaa millään tavoin.

"..syyttäjällä on aina oma päätösvalta syyteharkinnan suhteen. Voi siis käydä niin, että juttu menee käräjille asti ja syytetty saa sieltä tuomion, vaikka hän olisikin päässyt asiassa sopuun rikoksen uhrin kanssa." A1

Onko sovittelutoiminnassa jotain kehitettävää?

Haastateltavat olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä nykyiseen toimintatapaan ja yhteistyöhön. Molemmat kuitenkin totesivat, että koulutuksia voisi olla hieman säännöllisemmin. A1 totesi lisäksi, että parannettavaa olisi myös sovitteluun laitettavien juttujen määrässä:

"Poliisiin puolella olisi tehostamista siinä, että juttuja laitettaisiin enemmän sovitteluun." A1

Kysyttäessä siitä, eroaako poliisiaseman ja sovittelutoimiston välinen yhteistyö muista kaupungeista A1 arveli, että tavat ovat melko samankaltaisia koko valtakunnassa. A2 koki, että tavat voisivat olla yhteneväisempiä.

"Työpaikkakoulutukselle aikaa enemmän. Pitäisi saada Etelä-pohjanmaalle prosessi samanlaiseksi poliisilaitosten tasolla, pitäisi varmaan tarkastella, että olisi mahdollisimman tehokas ja yhtenäinen prosessi." A2

A2 nosti esiin myös kaksi muuta kehittämiskohdetta, jotka hän on havainnut sovittelun parissa työskennellessään. Ensimmäinen näistä koskee riita-asioita, jotka pitäisi hänen mielestään ohjata suoraan sovittelutoimistoon.

"Riita-asiat halutaan tuoda myös esille sovitteluun. Sitä pitää painottaa. Samasta asiasta tehdään rikosilmoitus ja tuodaan poliisille. Ne pitäisi saada ilmaseen sovittelumenettelyyn. Riita-asiat pitäisi tuoda enemmän esille! Esim vuokrariita asiat. irtisanottu laittomasti, Vuokraaja tehnyt jotain asumiseen liittyvään vahinkoa, asumiseen liittyvää kulumista jotka ei sinänsä oo rikoksia mutta riita-asiassa nämäkin sovittelun kautta olisi ihan ok. Ei tule sitten enää uusia ilmoituksiaasiasta." A2

Nykyisellään poliisille tulee välillä ilmoituksia asioista, joissa ei ole tapahtunut rikosta. Tällainen tapaus voi olla esimerkiksi naapurin kanssa syntynyt riita, joka ei kuitenkaan täytä minkään rikoksen tunnusmerkistöä. Poliisi joutuu kuitenkin kirjaamaan tapauksesta ilmoituksen, mikäli riidan osapuoli välttämättä niin haluaa. Tällöin tutkinta lopetetaan tai esitutkinta jätetään toimittamatta tutkinnanjohtajan päätöksellä, mikäli hän toteaa, että rikosta ei ole tapahtunut.

A2:n mielestä tällaiset asiat pitäisi ohjata sovittelutoimistoon, jossa riidan osapuolet voisivat keskustella keskenään tapahtuneesta ja yrittää päästä sopuun. Kun asiakkaat tulevat kertomaan tapahtumista poliisiasemalla, tulisi poliisimiesten osata kertoa heille sovittelun mahdollisuudesta.

A2 totesi myös, että joskus sovittelumenettelyä voidaan käyttää hyödyksi, joskin tämä on hyvin harvinaista.

"Joskus tutkinta-ajat venyy asianomistajarikoksissa. Esimerkiksi sovittelupäässä on joskus mennyt puolitoista vuotta. Tämä on kuitenkin poikkeuksellista eikä liity sovittelutoimiston toimintaan, vaan siihen että rikoksesta epäilty haluaa syystä tai toisesta vetkotella asiaa. Ei halua hoitaa asioita. Käyttävät viranomaisten systeemiä hyväksi." A2

6.2 Sovittelutoimiston työntekijöiden haastattelut

Haastattelimme kolmea sovittelutoimiston työntekijää, joista kaksi työskentelee Kouvolassa ja yksi Seinäjoella. Kaikki haastateltavat ovat toimineet sovittelun parissa pitkään.

B1 on toiminut vuodesta 2008 sovittelunohjaajana, kunnes 2011 vuonna hän sai viran sovittelutoimiston johtajana. Hän on toiminut siitä asti Seinäjoen sovittelutoimiston johtajana, ja hänellä on kokonaisvastuu sovittelutoiminnan järjestämisestä koko Etelä-Pohjanmaan alueella. Koulutukseltaan hän on yhteiskuntatieteiden maisteri.

”Yleisestä mielenkiinnosta hain 2008 tähän, koska tämä tuli lakisäätiseksi vuonna 2006. Poliisin pitkäaikainen sosiaalityöntekijä pyöritti sitä aiemmin ja siitä se munkin kiinnostus alkoi. Sovittelussa näkee tulokset nopeammin kuin lastensuojelutyössä. Ratkaisut löytyvät nopeammin.” B1*

B2 on työskennellyt sovittelutoimistossa vakituisena työntekijä vuodesta 2006 lähtien, jolloin laki sovittelusta tuli voimaan. Vuodesta 2013 eteenpäin hän on toiminut esimiestehtävissä sovitteluvastaavana. Koulutukseltaan hän on sosionomi AMK.

”Meillä on aika paljon sosiaalialan ihmisiä ja sosiaalialan AMK on hyvin yleinen tälläisessä työssä. Mutta on hyvin eri taustaisia, hallintotieteiden maistereita, yhteiskunnan ohjaajia, juristeja yms. Tässä työssä ei kuitenkaan ei tarvitse olla lainoppinut, vaan se (vaatimus) on ”soveltuva korkeakoulututkinto”. B2

B3 on toiminut vapaaehtoissovittelijana vuodesta 2006 lähtien. Vuoden 2017 toukokuusta alkaen hän on työskennellyt vakituisena sovittelunohjaajana. Hänellä on sosionomin AMK tutkinto.

”Olen ollut vapaaehtoissovittelijana vuodesta 2006 asti ja tiesin kyllä työpaikkaa hakiessani, että mihin olen tulossa. Itseäni hommassa viehättää lähinnä se sovinto ja sen saavuttaminen.” B3

Minkälaista yhteistyötä paikallisen sovittelutoimiston ja poliisiaseman välillä tehdään?

Niin Seinäjoella kuin Kouvolassakin arkipäivän asioissa yhteyttä pidetään pääasiassa puhelimitse sekä sähköpostilla. Haastateltavat kokivat yhteydenpidon vaivattomana ja helppona tapana keskustella eteen tulevista kysymyksistä ja mahdollisista ongelmista.

Kaakkois-Suomen alueella järjestetään kerran tai kaksi vuodessa palaveri, johon osallistuu sovittelutoimiston ja poliisin ohella myös muita sidosryhmiä. Palaverissa käydään läpi sovitteluun liittyviä uudistuksia, kehityskohteita sekä osallistujien ajatuksia ja huomioita. Seinäjoella tällaista käytäntöä ei ole.

”Viralliset lakisäätteiset ovat ne sovitteluneuvottelukunnan kokoukset, joita järjestetään kerran tai kaksi vuodessa. Meillä on ollut sellainen perinne, että syyttäjän ja poliisin lisäksi tänne on kutsuttu myös muita yhteistyökumppaneita. Esimerkiksi meille on kutsuttu henkilöitä rikusta (=rikosuhripäivystys), sitten on joku kaupungin työntekijä, poliisin sosiaalityöntekijä, syyttäjä ja käräjäoikeuden tuomari tai laamanni.” B2

”Yhteistyö on meidän alueella tällaista niin kuin järjen strukturoitua ja aloitteet tulevat tietyn prosessin mukaan ja virallista kanavaa pitkin. Meiltä ei mene ohjaajat norkoilemaan tutkijoiden luokse, että ”antakaa tänne juttuja”. Täällä aloitteiden tekeminen on virallista. Juttutasolla yhteistyö on sellaista, että tutkijoihin voi ottaa yhteyttä, ja tutkija voi ottaa meihin yhteyttä.” B1

Molemmissa kaupungeissa on ollut tapana, että joku sovittelutoimistolla työskentelevä henkilö käy poliisiasemalla puhumassa sovittelusta. Tilaisuudet koettiin molempia osapuolia hyödyttäväksi. Käyntien määrä on hieman harventunut lain voimaantulemisesta, sillä sovittelumenettely on alkanut vakiintua ja tutkijat osaavat ohjata asianosaisia sovittelun suhteen. Vähentynyttä käyntien määrää ei pidetty ongelmana, sillä molemmat osapuolet kokivat yhteistyön toimivaksi ja käytännöt kitkattomiksi.

”Valitettavasti me ei olla keretty täällä Kouvolan alueella tehdä semmmosta, että joka tutkintaryhmää käydään jututtamassa. Lappeenrannassa me semmonen ehdittiin. Me käytiin siellä 5 kertaa silleen, että käytiin kaikki tutkijat läpi ja kerrottiin tästä meidän toiminnasta ja sovittelusta. Ja sit ne kerto siitä poliisin toiminnasta, et miks niitä juttuja on vaikee laittaa. Tarkoitus olis käydä Kotka ja Kouvola tarkemmin läpi”. B2

Toinen opinnäytetyön kirjoittajista pääsi itse mukaan koulutustilaisuuteen, jossa sovittelutoimistolta pyydettiin poliisiaseman tutkijoita käymään paikan päällä koulutuksessa. Koulutukseen osallistui yksi tutkintaryhmä ja paikkana oli paikallinen sovittelutoimisto. Tilaisuus oli vapaamuotoinen ja sovittelutoimiston henkilökunta esitteli

heidän toimintaansa sekä kertoi sovittelusta yleisesti. Lisäksi osallistujat saivat tilaisuuden esittää kysymyksiä. Tilaisuus koettiin hyödylliseksi ja yleinen käsitys oli, että kaikkien tutkijoiden pitäisi päästä käymään sellaisessa.

Onko yhteistyössä jotain kehitettävää?

Vaikka poliisin ja sovittelutoimiston väliseen yhteistyöhön oltiin tyytyväisiä, nousi haastatteluissa esiin kuitenkin joitakin kehittämiskohteita.

Kouvolassa työskentelevät olivat sitä mieltä, että varsinaista sovittelualoitetta ei edes välttämättä tarvitse lähettää, vaan pelkkä tutkintailmoitus poliisilta riittää. Ajatus perustuu siihen, että sovittelualoitteessa ei nimittäin ole mitään sellaista tietoa, mitä tutkintailmoituksesta ei selviäisi. Sovittelualoitteen kirjoittamiseen menee kuitenkin jonkin verran aikaa, eikä siitä välttämättä ole hyötyä pelkkään tutkintailmoitukseen verrattuna, joten sen lähettäminen ei ole välttämätöntä.

B1 totesi, että sovitteluneuvottelukunnan ohjeistuksen mukaan poliisin on lähetettävä aloite, mutta jokaisella sovittelutoimistolla on oma päätäntävalta sen suhteen, että tarvitseeko aloitteen olla erillinen lomake, vai voiko sen tehdä tutkintailmoituksella. Kouvolassa on päätetty, että tutkintailmoitus riittää, kun taas Seinäjoella toimitaan virallisella sovittelualoitteella.

”Kehittämispuoli poliisin kanssa olisi tämä, että aloitteita voisi tehdä pelkällä tutkintailmoituksella, jos asianosaiset olisivat siihen halukkaita. Se voisi säästää poliisin aikaa. Eli poliisilta rohkeammin tutkintailmoituksia asianomistajarikoksissa. Siinä olisi kehitettävää.” B1

Kouvolan sovitteluvastaava totesi, että tutkintailmoituksen lisäksi muusta esitutkimateriaalista, kuten vaikkapa kuulustelukertomuksista ei ole heille mitään hyötyä. Niistä voi olla pahemminkin haittaa, sillä esimerkiksi vapaaehtoissovittelija saattaa maallikkona vahingossa viitata esitutkimateriaaliin kesken sovittelutapaamisen

Lisäksi Kouvolan sovittelutoimiston työntekijät toivoivat, että poliisi lähettäisi enemmän sovittelualoitteita. Esiin nousi myös se, että juttujen laittamisen sovitteluun pitäisi olla säännönmukaisempaa ja yhtenäisempää. Vastausten perusteella poliisiin ei pitäisi harkita jutun laittamista sovitteluun, muuten kuin sovittelulaissa määriteltyjen rajausten osin sekä kenties silloin, kun kyseessä on toistuvasti rikoksiin syyllistynyt henkilö. Yksittäisen poliisimiehen ei kuitenkaan tulisi heidän mielestään miettiä jonkin rikoksen sovitteluun soveltuvuutta sen laajemmin, vaan jättää päätös sovittelutoimiston vastuuhenkilön vastuulle. Tämä sen vuoksi, että valtakunnassa eri poliisilaitosten ja -asemien välillä on eroja siinä, miten paljon sovittelualoitteita lähetetään vuositasona.

”Sovittelusta kertomisen pitäisi olla vielä säännönmukaisempi osa poliisin järjestelmää. Poliisin ei pitäisi arvioida soveltuvuutta ihan tällaisissa tavallisissa rikoksissa, vaikka henkilökohtaisesti olisi eri mieltä siitä jutun soveltuvuudesta. Poliisin oman mielipiteen ei pitäisi olla se kriteeri, vaan sen pitäisi olla niiden rikosten osapuolten mielipide. Koko suomen maassa jokaisella suomen poliisilla on eri mielipide, ja sen ei pitäisi olla niin. Sovittelu on lakisääteistä toimintaa ja kaikilla rikoksen osapuolilla pitäisi olla tasapuolinen oikeus siihen palveluun.” B2

Poliisihallituksen (PoHan) ohjeen mukaan rikosasian soveltuvuutta sovitteluun täytyy harkita kokonaisuutena. Harkittaessa huomioon tulee ottaa rikoksen laatu ja tekotapa, rikoksesta epäillyn ja uhrin keskinäinen suhde sekä muut rikokseen liittyvät seikat. PoHan mukaan poliisi voi rikosasian soveltuvuutta sovitteluun arvioida myös syyttäjän kanssa. Poliisin täytyy kuitenkin myös itse esitutkinnan aikana arvioida rikosasian soveltuvuutta sovitteluun.

Seinäjoen sovittelutoimiston johtaja B1 oli sitä mieltä, että sovittelualoitteiden lähettäminen tutkintaryhmän sisällä voisi olla hyvä juttu. Tällöin aloitteet menisivät tutkijalta ryhmänjohtajalle, joka tekisi päätöksen jutun lähettämisestä sovitteluun. Nykyisellään asia kierrätetään aina tutkinnanjohtajana työskentelevän komisarion kautta, mikä lisää hänen työmääräänsä.

”Tutkintaryhmä -tasolla aloitteiden tekeminen voisi olla hyvä juttu, mutta nyt se menee aina tutkinnanjohtajan kautta.” B1

6.3 Montako tapausta sovitteluun lähtee vuositasolla?

Kysyimme asiaa molempien kaupunkien sovittelutoimistoissa. Saimme vastaukseksi tilastot sovittelualoitteiden määrästä viimeiseltä viideltä vuodelta. Valitsimme näistä tarkastelun kohteeksi vuodet 2015 ja 2016, sillä ne ovat tuoreimmat.

Taulukot on muodostettu sovittelutoimistoilta saatujen lukemien perusteella.

Sovittelualoitteet aloitteentekijän mukaan: Etelä-Pohjanmaan sovittelutoimisto

	2015	2016
Asianomistaja	2	7
Asianosainen riita-asiassa	16	12
Epäilty	2	3
Huoltaja	1	-
Koulu	1	-
Muu	1	-
Poliisi Alavus	26	23
Poliisi Kauhajoki	37	30
Poliisi Lapua	42	62
Poliisi Seinäjoki	43	73
Poliisi, Ankkuri* (Seinäjoki)	-	28
Poliisi (muu*)	3	13
Sosiaaliviranomainen	3	1
Syyttäjä	31	16
Yhteensä:	208	268

* Ankkuritoiminnalla tarkoitetaan alaikäisiin kohdistuvan rikollisuuden tutkimista.

* "Muu" tarkoittaa muiden kuin luettelossa esiintyvien paikkakuntien poliisia.

Sovittelualoitteet aloitteentekijän mukaan: Kaakkois-Suomen ja Länsi-uudenmaan sovittelutoimisto.

	2015	2016
Asianomistaja	4	1
Huoltaja	3	1
Osapuoli	14	12
Muu	1	1
Poliisi Kouvola	79	66
Poliisi Lappeenranta	66	62
Poliisi Hamina	20	22
Poliisi Helsinki	-	3
Poliisi Imatra	63	82
Poliisi Kotka	26	
Poliisi (muu)	1	2
Sosiaaliviranomainen	1	3
Syyttäjä	66	64
Siirto toisesta toimistosta	13	7
Virka-apu	-	15
Yhteensä:	357	368

7 AINEISTON ANALYSOINTI

Aineiston perusteella sovittelutoiminta on kehittynyt ja kehittyä jatkuvasti. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että poliisin ja sovittelutoimiston välinen yhteistyö toimii tällä hetkellä hyvin. Tutkimusta tehdessä kävi selväksi, että sovittelutoiminta on hyvin samankaltaista niin Seinäjoella kuin Kouvolassakin. Vastausten perusteella sovittelu on itseasiassa hyvin samankaltaista koko valtakunnassa eivätkä eri paikkakuntien tavat eroa toisistaan merkittävästi.

Samankaltaisuus selittyy pitkälti vuonna 2005 säädetyllä sovittelulaille. Laki yhtenäisti käytäntöjä koko valtakunnassa ja teki sovittelusta yhtenäisen ja vakiintuneen menettelyn, jolla on selvät pelisäännöt ja raamit. B2 kertoi lisäksi, että eri paikkakuntien kesken järjestetään ajoittain kokouksia, joissa sovittelun parissa työskentelevät pääsevät tapaamaan toisensa ja kehittämään toimintaa. Lisäksi sovitteluneuvottelukunta järjestää kerran tai kaksi vuodessa kokouksia, joiden avulla sovittelutoimintaa pyritään kehittämään. Pyrkimys on selvästi saada käytännöt mahdollisimman toimiviksi ja yhteinäisiksi, jotta sovittelupalvelut olisivat laadukkaita ja tasavertaisia kaikkialla Suomessa. Molemmissa kaupungeissa oltiin sitä mieltä, että yhteydenpito poliisin ja sovittelutoimiston välillä toimi hienosti - toiselle osapuolelle pystyi soittamaan ja kysymään, jos jokin asia mietitytti.

Samankaltaisuuksista huolimatta muutamia pieniä eroja poliisin ja sovittelutoimiston välisessä yhteistyössä kuitenkin löytyi - ainakin tarkastelun kohteeksi valitsemiemme kaupunkien välillä. Eroavaisuudet liittyivät tutkintailmoituksen käyttämiseen aloitteena sekä yhteisiin koulutuksiin poliisin ja sovittelutoimiston välillä.

Poliisin tekemät sovittelualoitteet kulkevat molemmissa kaupungeissa tutkinnanjohtajan kautta ja hän päättää kyseisen rikoksen lähettamisestä sovittelutoimistoon. Vastausten perusteella aloitteen laatiminen ja sen eteenpäin lähettäminen Kouvolassa poikkeaa hieman Seinäjoesta.

Kouvolassa tutkija voi sovittelualoitteena käyttää pelkkää tutkintailmoitusta (eli rikosilmoitusta), eikä hänen tarvitse täyttää erillistä sovittelualoite -kaavaketta. Tutkintailmoituksen eteenpäin lähettäminen säästää siten tutkijan aikaa ja vaivaa, sillä hänen ei tarvitse kirjoittaa samoja asioista uudestaan erilliselle lomakkeelle. Mikäli hän haluaa tehdä muistiinpanoja tai muita huomioita sovittelutoimiston henkilökuntaa varten, voi hän kirjoittaa sen käsin itse tutkintailmoitukseen tai vaikka tarralapulle.

Toisaalta tutkintailmoitus voi pitää sisällään tietoa, jota tutkija ei halua joutuvan eteenpäin ja näin ollen erillinen sovittelualoite on järkevä keino välittää sovittelutoimistolle vain ne tiedot, mitä sovittelija välttämättä tarvitsee. B2 totesi, että hänellä ei ole käyttöä ylimääräiselle esitutkimusmateriaalille ja siitä voi joissain tapauksissa olla jopa enemmän haittaa kuin hyötyä. Hän kertoi, että asiaa on pohdittu sovitteluneuvottelukunnan kesken, mutta mitään päätöstä asian suhteen ei ole vielä tehty. Voi olla, että jatkossa pelkkä tutkintailmoitus riittää aloitteena.

7.1 Kehittämiskohteita

Kouvolan haastatteluissa nousi esiin sovittelualoitteiden määrä. Kouvolassa sekä sovittelutoimiston työntekijät sekä poliisiaseman sovitteluyhteyshenkilö olivat yhtä mieltä siitä, että sovittelualoitteita tulisi lähettää enemmän. B2 ja B3 olivat sitä mieltä, että aloitteita tulisi lähettää nykyistä säännöllisemmin. Yksittäisten poliisimiesten ei pitäisi heidän mielestään arvioida rikoksen sovitteluun soveltuvuutta sen tarkemmin, kuin mitä laissa säädetään asiasta. Jos rikos on sellainen, että se täyttää sovittelun edellytykset, tulisi poliisin ohjata juttu sovittelutoimistolle ja antaa heidän tehdä päätös sovitteluun ottamisesta. B2 oli myös sitä mieltä, että tutkijoiden pitäisi kertoa sovittelumenettelystä asianosaisille aivan nykyiseen tapaan, mutta sen lisäksi heidän tulisi ohjata juttu sovittelutoimistolle ja antaa heidän hoitaa suostumuksen kysymisen.

Tällä viitataan siis siihen, kun asianosaisilta on kysyttävä suostumus, jotta asia voidaan käsitellä sovittelussa. Poliisin tulee toki kysyä asianosaisten suostumusta, mutta toisaalta suostumus ei vielä riitä, vaan asianosaisen on annettava suostumus suoraan sovittelutoimistolle. B2 kertoi havainneensa, että ihmiset saattavat kieltäytyä sovitteluun osallistumisesta kuulusteluissa, mutta he saattavat muuttaa kantaansa esimerkiksi viikon päästä. Mielestämme yksi kehitysmahdollisuus tähän olisi se, että poliisi kertoisi sovittelusta hieman tarkemmin esimerkiksi kuulustelujen yhteydessä. Lisäksi asianosaiselle voisi välittää samassa yhteydessä tiedon siitä, että sovittelutoimistoon voi soittaa koska tahansa, mikäli kokee haluavansa kohdata rikoksen toisen osapuolen. Apukeinona voisi käyttää myös kuulusteluhuoneisiin ripustettavia julisteita tai ohjevihkosia, jotka voi ottaa lähtiessä mukaan.

Seinäjoella sovittelutoimiston johtaja oli sitä mieltä, että "Tutkintaryhmä -tasolla aloitteiden tekeminen voisi olla hyvä juttu". Vastauksella hän tarkoittaa sitä, että sovittelualoitteiden ei tarvitsisi välttämättä kulkea tutkinnanjohtajan kautta, vaan että niitä voisi lähettää myös ryhmänjohtajana työskentelevä ylikonstaapeli tai mahdollisesti jopa itse tutkijat. Ideaa olisi melko helppo kokeilla käytännössä vaikkapa kuukauden tai useamman ajan, ja katsoa miten se toimii käytännössä.

Sovittelualoitteiden ohella kehittämistä olisi koulutuksessa. Kouvolan sovittelutoimiston työntekijät sekä Seinäjoen poliisiaseman sovitteluyhteyshenkilö olivat sitä mieltä, että tutkijoille pitäisi järjestää koulutusta säännöllisemmin. Kouvolassa koulutuksen järjestämistä on suunniteltu, mutta sitä ei ole vielä päästy toteuttamaan. B2 ja B3 kertoivat, että heidän on tarkoitus käydä kouluttamassa tutkijoita sovittelun suhteen sopivan tilaisuuden tullen. Seinäjoella A2 puolestaan toivoi, että työpaikkakoulutukselle saataisiin enemmän aikaa. Lisäksi hän toivoi, että tavat sovittelutoimintaan liittyen saataisiin yhtenäisemmiksi eri poliisiasemien välillä Etelä-Pohjanmaan alueella. Tapojen yhtenäistämistä toivoi myös B2, joka toivoi, että koko valtakunnassa olisi yhtenäinen tapa laittaa juttuja sovitteluun. Hänen mielestään sovittelusta kertomisen pitäisi olla yhdenmukaista ja säännönmukaisempaa.

8 TYÖN ARVIONTI

Aiheena poliisin ja sovittelutoimiston välinen yhteistyö osoittautui hyvinkin laajaksi. Sovittelutoiminnasta ei ole lakiuudistuksen jälkeen kirjoitettu opinnäytetöitä, joten koimme aiheen relevantiksi. Aluksi aikomuksemme oli käsitellä sovittelutoimintaa useista eri näkökulmista, mutta työn edetessä kävi selväksi, että aiheen suhteen on tehtävä jonkin näköinen rajaus. Päädyimme käsittelemään sovittelua poliisin näkökulmasta ja rajasimme aiheen poliisin ja sovittelutoimiston väliseen yhteistyöhön.

Sovittelu oli aiheena meille molemmille melko vieras ja sen vuoksi alussa oli perehdyttävä hyvin sovittelun teoriaan, lakipohjaan sekä sovittelun käytäntöihin. Oppimamme perusteella kirjoitimme opinnäytetyön teoriapohjan, jonka tarkoitus on avata aihetta sellaisellekin, joka ei tiedä sovittelusta entuudestaan mitään. Materiaalia oli käytössä valtava määrä ja kaikkea ei ollut mahdollista mahduttaa tähän tutkielmaan, joten pyrimme pitäytymään perusasioissa. Tässä onnistuimme mielestämme melko hyvin.

Tutkimusmenetelmäksi valitsimme teemahaastattelun ja päätimme jo varhaisessa vaiheessa, että haastattelemme henkilöitä sovittelutoimistolta sekä poliisista. Lisäksi harkitsimme myös syyttäjien haastattelemista, sillä uskoaksemme heillä on paras tietämys sovittelussa saavutetun sopimuksen merkityksestä rikosasiaan. Aiheen tarkentuessa sovittelutoimiston ja poliisin väliseen yhteistyöhön päätimme kuitenkin keskittyä poliisin tutkinnanjohtajien sekä sovittelun parissa työskentelevien haastatteluihin.

Haastattelut onnistuivat erinomaisesti. Haastateltavilla oli paljon tietoa sovittelusta ja he kertoivat oma-aloitteisesti paljon sellaista, jota emme olisi osanneet edes kysyä. Laajan tietämyksen lisäksi meitä kiinnosti myös se, miten sovittelutoiminta toimii käytännön tasolla; miten yhteistyö poliisin kanssa näkyy sovittelijan työssä, minkälaisia koulutuksia toimijoiden välillä on, minkälaisia aloitteita poliisilta tulee? Suuri osa saamistamme vastauksista päätyi opinnäytetyöhön, mutta lisäksi saimme tietää esimerkiksi sen, millaisia sovittelukäsittelyt ovat, miten ne lähtevät käyntiin sekä sen, tulevatko osalliset yleensä ylipäättään paikalle. Haastateltavien tietämys käytännön asioista osoittautuikin erittäin suureksi eduksi teemahaastattelulle, sillä sen avulla saimme sellaista tietoa, mistä ei välttämättä ole aikaisemmin kirjoitettu lainkaan.

9 LÄHTEET

Kirjat ja artikkelit:

Poikela, Esa (toim.) 2010: Sovittelu. Ristiriitojen kohtaamisesta konfliktien hallintaan. Jyväskylä, PS-kustannus.

Iivari, Juhani (toim.) 2007: Rikos- ja riita-asioiden sovittelijan opas. Uudistettu painos. Vaajakoski, Gummerus Kirjapaino Oy.

Kortelainen, Sonja & Koistinen, Jarmo (toim.) 2012: Sovittelu - vaihtoehtoinen valinta. Joensuu, Korpijyvä Oy.

Flinck, Aune 2013: Rakennamme sovintoa - Opas rikosten ja riitojen sovitteluun. THL.

Henkilölähteet:

A1: Kouvolan pääpoliisiasemalla tutkinnanjohtajana työskentelevä sovitteluyhteyshenkilö.

A2: Seinäjoen poliisiasemalla tutkinnanjohtajana työskentelevä sovitteluyhteyshenkilö.

B1: Seinäjoen sovittelutoimiston johtaja

B2: Kouvolan sovittelutoimistossa työskentelevä sovitteluvastaava

B3: Kouvolan sovittelutoimistossa työskentelevä sovittelunohjaaja

Sähköiset lähteet:

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Rikos- ja riita-asioiden sovittelu 2016. Luettavissa: Luettu 19.12.2017

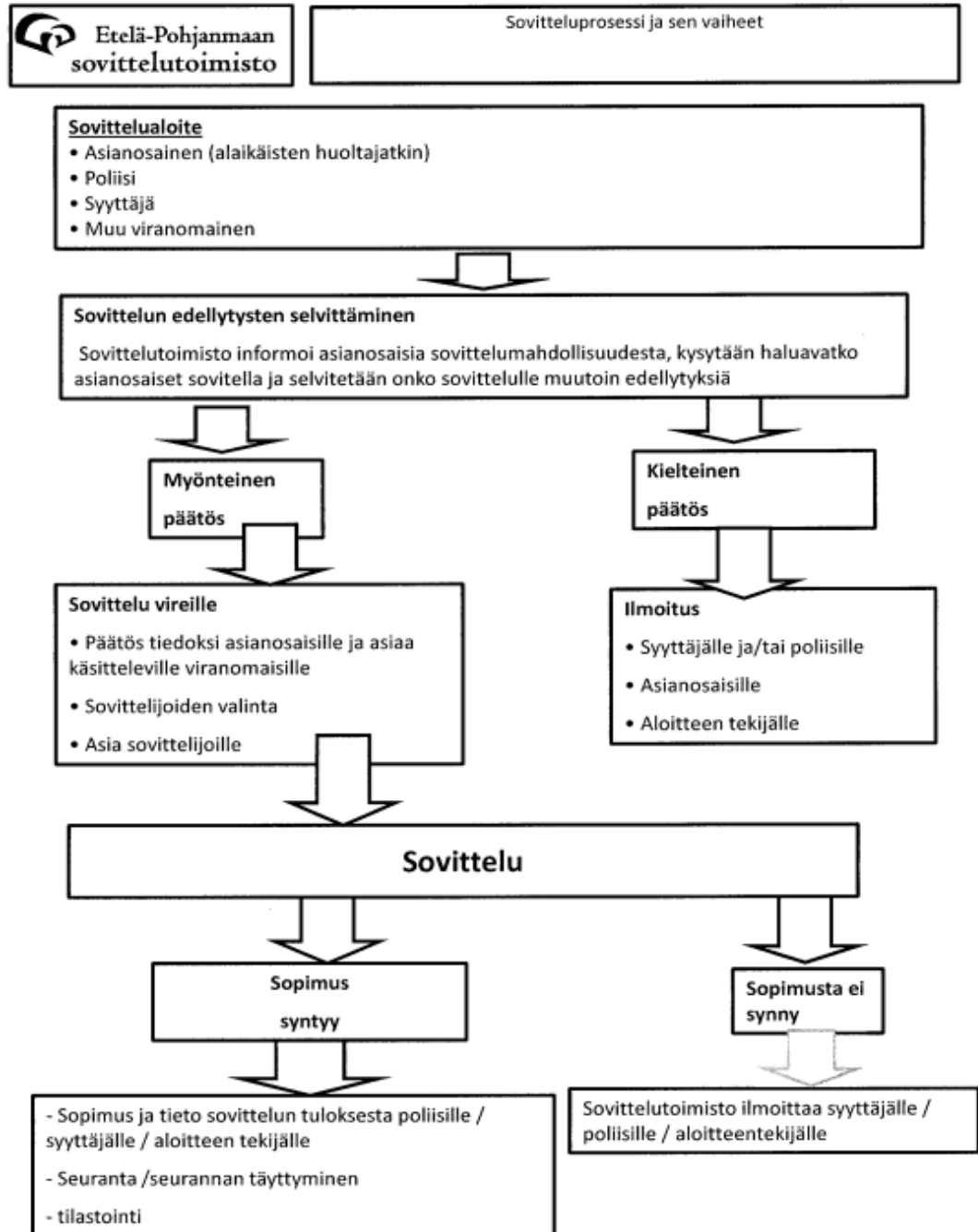
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Rikos- ja riita-asioiden sovittelu. Luettavissa: <https://www.thl.fi/fi/palvelut-ja-asiointi/valtion-sosiaali-ja-terveydenhuollon-erityispalvelut/rikos-ja-riita-asioiden-sovittelu>. Luettu 24.11.2017.

http://oikeusministerio.fi/documents/1410853/5047355/HEVA_suositukset_2017.pdf/7fc57b69-133c-475b-9687-c323cd6e00c3. Luettu 8.2.2018.

Poliisihallituksen ohje 2020/2013/4355. Luettu 8.2.2018.

10 LIITTEET

10.1 Sovitteluprosessi ja sen vaiheet

Kuva 3: Etelä-Pohjanmaan sovittelutoimiston kaavio sovitteluprosessista ja sen vaiheista.

10.2 Sovittelualoite

SOVITTELUALOITE rikos- ja tai riita-asiassa

- Aloitteen voi tehdä asianomainen, poliisi- tai syyttäviviranomainen tai muu viranomainen. Alaikäisen huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla on oikeus tehdä aloite sovitteluun ryhtymisestä. Vajaavaltaiseksi julistettua täysi-ikäistä henkilöä koskevassa asiassa aloitteen sovittelusta voi tehdä myös edunvalvoja. Perhe- ja lähisuhdeväkivaltarikoksissa aloitteen voi tehdä vain poliisi tai syyttäjä.
- Sovittelutoimisto selvittää sovittelun edellytykset sekä asianosaisten suostumuksen sovitteluun. Sovittelutoiminnan vastuuhenkilö tekee päätöksen sovitteluun ottamisesta.
- Sovittelualoite lähetetään oman asuinalueen sovittelutoimistoon. Aloite voidaan ottaa käsiteltäväksi myös siinä toimistossa, jonka toimialueella rikos on tapahtunut. Sovittelutoimistojen yhteystiedot löytyvät verkkosivulta kohdasta sovittelutoimistot.

Aloitteen tekijä/nimi:	
Työpaikka ja ammatti:	
Yhteystiedot/osoite:	
Puhelin:	Sähköposti:
Soviteltava rikos tai riita-asia:	
Asianosaiset ja heidän yhteystietonsa:	
Rikos tai riita-asian kuvaus:	
Liitteet tai asiakirjaviittaus: Asianosaisen tehdessä sovittelualoitteen rikosasiassa antaa hän sovittelutoimistolle suostumuksensa hakea asiaa koskevat asiakirjat poliisiviranomaiselta.	
Paikka:	Päiväys:
Allekirjoitus:	

Kuva 4: Sovittelualoite rikos- tai riita-asiassa (Thl.fi)